

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Історія України. Всесвітня історія
10–11 класи

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
для загальноосвітніх навчальних закладів

Пояснювальна записка

Навчання історії у старшій школі спрямоване на реалізацію **мети повної загальної середньої освіти**, яка полягає в розвитку та соціалізації особистості учнів/учениць, формуванні в них національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Випускник/випускниця старшої школи – це патріот/патріотка України, який/яка: знає історію своєї держави; є носієм української мови, культури, національних традицій і духовних цінностей; виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті; має бажання і здатність реалізовувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства; бережно ставиться до природи; дотримується здорового способу життя.

Мета історичної освіти в старшій школі – сприяти формуванню в учнів/учениць національно-культурної ідентичності, патріотичного світогляду, активної соціальної та громадянської позиції, почуття власної гідності у результаті осмислення соціального та морального досвіду минулих поколінь, розуміння історії і культури України в контексті історичного процесу.

Ця мета має конкретизуватися в **комплексі завдань**, серед яких пріоритетними є:

- поглиблення інтересу до історії як сфери знань і навчального предмета, розвиток мисленнєвих здібностей та умінь, необхідних для розуміння сучасних викликів;

- набуття системних знань про факти, події, явища, тенденції в Україні та світі XX–XXI ст. з позицій: цінності життя людини, досвіду українського державотворення, утвердження єдності й соборності Українського народу, значення європейських культурних і правових традицій для суспільних процесів в Україні, зміцнення національних інтересів і суверенітету, цілісності та непорушності кордонів Української держави в контексті світового історичного процесу;

- розвиток історичного, критичного та творчого мислення, здатності розуміти загальний хід історичного процесу, проблеми, що стоять перед країною та світом;

- спонукати до усвідомлення національного інтересу, необхідності захисту суверенітету, територіальної цілісності своєї держави в умовах реальних військово-політичних, інформаційних та інших викликів;

- долучення до духовних і культурних надбань і цінностей, історико-культурних традицій українського й інших народів;

- сприяння формуванню політичної та правової культури, громадянської самосвідомості, пошани до державної символіки України в гармонійному поєднанні із національними та загальнолюдськими цінностями.

Структура програми й організація навчання учнів/учениць. Програма складається з пояснювальної записки, структурованих за розділами очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів/учениць і змісту навчального матеріалу з історії України та всесвітньої історії як основи для досягнення цих результатів. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учня/учениці зорієнтовані на формування предметних і ключових компетентностей і викладені через знання й уміння, які відповідають знаннєвому, смисловому й діяльнісному компонентам.

Цей курс історії для 10–11 класів складається з двох окремих предметів – “Історія України” та “Всесвітня історія”. Для підвищення результативності навчання (через ефективний розподіл навчального часу) програма пропонує синхронізувати вивчення історії України та всесвітньої історії. Рекомендовану послідовність вивчення історії України та всесвітньої історії за розділами наведено в таблиці наприкінці пояснювальної записки.

Зміст історичного матеріалу базується на таких пріоритетах: усталена періодизація новітньої історії; національна спрямованість, принципи історичної пам’яті, хронологічної послідовності, науковості, логічності, гуманізації, проблемного викладання, національної спрямованості, полікультурності; органічне й оптимальне дотримання пропорцій між політичною, соціально-економічною та культурною складовими історичного процесу; загальнонаціональною історією, регіоналістикою й історичним краєзнавством; виокремлення побутової історії та особливостей трансформації рівня життя населення відповідно до подій, що відбувалися в Україні та світі.

До кожного розділу подано теми, які можуть бути розкриті на практичних заняттях/ під час виконання навчальних проектів/ при написанні есе. Учитель/вчителька на власний розсуд можуть обирати/змінювати/корегувати/доповнювати теми, а також досліджувати їх у різний спосіб, залежно від умов організації навчального процесу, пізнавальних можливостей школярів, класу й індивідуального підходу вчителя до викладання. Рекомендовані проекти спрямовані на розвиток творчо-пошукових умінь і навичок. Контраверсійність пропонованих тем відповідає віковим особливостям учнів/учениць старшої школи й орієнтована на формування розуміння зв'язку між вивченим матеріалом і сучасністю.

У програмі немає розподілу навчальних годин за розділами. В межах загальної річної кількості годин учитель/вчителька може самостійно визначати час для роботи над кожним розділом програми, але не порушуючи при тому повноти завдань, визначених як результати і зміст навчально-пізнавальної діяльності.

Організацію навчально-пізнавальної діяльності учнів/учениць за цією програмою вчитель/вчителька відображає у власному календарно-тематичному плані або в робочій програмі, які затверджує керівник навчального закладу. Робочу програму вчитель укладає з метою розроблення в межах навчальної програми власного алгоритму роботи з учнями, акцентування на певних навчальних цілях, змістових елементах, розширення кола історичних діячів, зміни послідовності вивчення матеріалу в межах розділів, доповнення матеріалу з історії рідного краю і тематикою практичних занять, навчальних проектів та есе.

Синхронізація курсів історії України та всесвітньої історії в 10–11 класах

Клас	Предмет	Розділ навчальної програми
10	Історія України	Повторення. Вступ
	Всесвітня історія	Розділ 1. Передумови Першої світової війни. Війна та революції
	Історія України	Розділ 1. Україна в роки Першої світової війни
	Історія України	Розділ 2. Початок Української революції
	Всесвітня історія	Розділ 2. Облаштування повоєнного світу
	Історія України	Розділ 3. Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності
	Всесвітня історія	Розділ 3. Провідні держави світу в міжвоєнний період
	Історія України	Розділ 4. Встановлення й утвердження комуністичного тоталітарного режиму в Україні
	Всесвітня історія	Розділ 4. Держави Центрально-Східної Європи
	Історія України	Розділ 5. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період
	Всесвітня історія	Розділ 5. Держави Азії та Латинської Америки
	Всесвітня історія	Розділ 6. Передумови Другої світової війни
	Всесвітня історія	Розділ 7. Друга світова війна
	Історія України	Розділ 6. Україна в роки Другої світової війни
	Всесвітня історія	Розділ 8. Повсякденне життя та культура в міжвоєнний період
11	Історія України	Повторення. Вступ.
	Всесвітня історія	Розділ 1. Повоєнне облаштування світу
	Історія України	Розділ 1. Україна в перші повоєнні роки
	Всесвітня історія	Розділ 2. Держави Північної Америки та Західної Європи: формування постіндустріального суспільства
	Історія України	Розділ 2. Україна в умовах деєгалінізації
	Історія України	Розділ 3. Україна в період загострення кризи радянської системи
	Всесвітня історія	Розділ 3. Держави Центрально-Східної Європи: трансформаційні процеси
	Історія України	Розділ 4. Відновлення незалежності України
	Всесвітня історія	Розділ 4. Держави Азії, Африки та Латинської Америки: вибір шляхів

		розвитку
	Історія України	Розділ 5. Становлення України як незалежної держави
	Всесвітня історія	Розділ 5. Міжнародні відносини
	Всесвітня історія	Розділ 6. Повсякденне життя і культура
	Історія України	Розділ 6. Творення нової України
	Всесвітня історія	Узагальнення до курсу

Історія України (1914–1945 рр.)

10 клас

Структура курсу:

Повторення. Вступ

Розділ 1. Україна в роки Першої світової війни

Розділ 2. Початок Української революції

Розділ 3. Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності

Розділ 4. Встановлення й утвердження комуністичного тоталітарного режиму в Україні

Розділ 5. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період

Розділ 6. Україна в роки Другої світової війни

ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>характерні риси</i> “короткого XX століття”; – <i>зміст понять</i>: світова війна, політичний режим, національна держава, соціальна революція, національна революція, модернізм; – <i>територіальні межі</i> розселення українців як етносу; – <i>етнічний і соціальний склад</i> населення України початку XX ст.; – <i>особливості</i> розвитку українського суспільства на початку XX ст.; – <i>алгоритми опрацювання</i> таких видів історичних джерел, як плакати, фото- і кінодокументи тощо). Уміти: – <i>застосувати знання про періодизацію</i> історії як інструмент для розуміння особливостей розвитку українських земель у першій половині XX ст.; – <i>показати на історичній карті</i> держави-метрополії та їх колоніальні володіння; території українських земель, що входили до складу Російської імперії та Австро-Угорщини; – <i>зіставити</i> території розселення українців початку XX ст. і сучасної України; – <i>визначити основні тенденції</i> соціально-економічного, політичного та культурного розвитку України і світу на зламі XIX–XX ст.; – <i>здобувати інформацію</i>, використовуючи підручники та зіставляти різні компоненти підручників із історії України та всесвітньої історії.	Україна і світ на порозі XX ст.: основні тенденції соціально-економічного, політичного та культурного розвитку. XX століття у світовій історії. Періодизація історії України XX ст. Завдання і структура курсів історії України та всесвітньої історії XX – початку XXI ст. Особливості курсу історії України 1914–1945 рр.

Розділ 1. УКРАЇНА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: Перша світова війна, окупаційний режим, військове генерал-губернаторство, депортація; – <i>сутність</i> українського питання напередодні війни; геополітичних планів країн Антанти і Центральних держав щодо українських земель; – <i>позиції</i> українських політичних сил напередодні та в умовах війни; – <i>місце, перебіг і наслідки воєнних операцій</i>, що відбувалися на території України в 1914–1917 рр.: окупація російськими військами Східної Галичини та Північної Буковини, Горлицький прорив, Брусиловський прорив, Червневий наступ, бойові дії на Чорному морі; – <i>бойовий шлях</i> Легіону Українських січових стрільців; – <i>особливості</i> становища українців у районах бойових дій; – <i>особливості</i> російського окупаційного режиму на українських теренах, що входили до складу Австрії; – <i>причини</i> розходжень українських політичних сил у ставленні до війни; – <i>причини та наслідки</i> створення українських добровольчих військових формувань і сплеску добровільного руху в Україні. Уміти: – <i>встановити синхронність</i> подій Першої світової війни на українських територіях, що входили до складу Російської імперії та Австро-Угорщини, і на Західному фронті; – <i>використовувати карту</i> як джерело інформації про події Першої світової війни на українських землях; – <i>висловити аргументовані судження</i> щодо ставлення українських політичних сил Наддніпрянщини і західноукраїнських земель до світової війни; – <i>охарактеризувати</i> повсякдення різних верств населення в умовах Першої світової війни; – <i>скласти характеристики</i> історичних діячів: Михайла Галуцинського, Вільгельма Франца фон Габсбурга-Лотрінгена (Василя Вишиваного), Андрія Жука, Григорія Коссака, Костя Левицького.	Україна в геополітичних планах країн Антанти і Центральних держав. Війна та українські політичні сили. Головна українська рада. Союз Визволення України. Загальна українська рада. Воєнні дії на території України в 1914–1917 рр. Українці в арміях воюючих держав. Українські січові стрільці. Політика Російської імперії та Австро-Угорщини на українських землях у 1914–1917 рр. Повсякденне життя на фронті й у тилу.

Орієнтовні теми для практичних занять: – Українські політичні організації й середовища в Російській та Австро-Угорській імперіях: порівняльний аналіз стратегії здобуття української державності. – Перша світова як виклик людському виживанню: жінки у війні, діти-сироти, біженці, військовополонені, скалічені солдати (на основі аналізу текстових і візуальних джерел). Орієнтовні теми для навчальних проектів: – Добровольці та волонтери: від Першої світової до сучасної агресії Росії проти України. – Культурно-просвітницька діяльність Українських січових стрільців. Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Захист Вітчизни. Розділ: Історія розвитку українського війська. Тема: Українські військові формування та участь українців у військових подіях XX століття. (Учень/учениця називає основні історичні етапи розвитку українського війська; називає видатних військових лідерів українського народу; наводить приклади визначних воєнних подій, битв українського війська).
Узагальнення
Тематичний контроль

Розділ 2. ПОЧАТОК УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: Українська революція, універсали УЦР, опозиція, національно-територіальна автономія, державний переворот, автономісти, самостійники, ультиматум, інтервенція; – <i>етапи</i> Української революції 1917–1921 рр.; – <i>вплив</i> світових подій на внутрішньоукраїнські процеси; – <i>наслідки</i> боротьби політичних партій за вплив на населення України; – <i>природу виникнення, причини й наслідки</i> війн більшовицької Росії з УНР. Уміти: – <i>визначити хронологічні межі</i> Української революції та <i>синхронізувати</i> історичні події періоду; – <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про події Української революції у березні 1917 – квітні 1918 рр.; – <i>на основі порівняльного аналізу робити аргументовані висновки</i> щодо основних ідей, цілей та шляхів їх досягнення українськими політичними партіями на початку Української революції; – <i>проаналізувати й порівняти</i> змісти універсалів УЦР, причини і наслідки укладення УНР Брестського мирного договору; – <i>визначити чинники</i>, що впливали на зміни курсу УЦР упродовж березня 1917 – квітня 1918 рр.; – <i>визначити здобутки і прорахунки</i> УЦР у державотворчому процесі, <i>обґрунтувати</i> висловлені судження; – <i>давати аргументовану оцінку</i> діяльності в період УЦР Петра Болбочана, Володимира Винниченка,	Причини, рушійні сили та періодизація Української революції 1917–1921 рр. Українська Центральна Рада. Михайло Грушевський. Всеукраїнський національний конгрес. Українізація армії. Вільне козацтво. Відносини Центральної Ради з Тимчасовим урядом. I Універсал Центральної Ради. Генеральний секретаріат. Володимир Винниченко. II Універсал УЦР. Збройний виступ самостійників. Прихід до влади у Росії більшовиків: позиція УЦР. Боротьба за владу в Києві 28–31 жовтня 1917 р. III Універсал УЦР. Внутрішня та зовнішня політика Центральної Ради після проголошення Української Народної Республіки. Встановлення кордонів. Галицько-буковинський курінь Січових стрільців. Події 1917 року в Криму. Курултай і Кримська Народна Республіка. Кримськотатарський національний рух. Початок агресії більшовицької Росії проти УНР. Проголошення в Харкові більшовицької влади в УНР. Перша війна більшовицької Росії з УНР. Бій під Крутами. IV Універсал УЦР: проголошення незалежності УНР. Більшовицько-російська окупація України.

Михайла Грушевського, Сергія Єфремова, Миколи Міхновського.	Мирний договір УНР із Центральними державами. Вигнання більшовиків із території УНР. Похід Петра Болбочана на Крим. Законотворча діяльність УЦР взимку–навесні 1918 р. Конституція УНР.
Орієнтовні теми для практичних занять: – Автономісти і самостійники: порівняльний аналіз програмних документів українських політичних партій. – Державне будівництво Української Центральної Ради: здобутки і прорахунки. – Українська революція: загальноукраїнський і регіональний виміри. Орієнтовні теми для навчальних проектів: – “У 1918-му Україна здобула незалежність, у 1991-му – відновила, сьогодні – захищає” (початок проекту з укладання інтерактивної стрічки часу, яка відображає неперервність і спадкоємність державотворчих процесів у XX–XXI ст.; рекомендується доповнювати впродовж 10–11 класів, завершити після теми "Творення нової України"). – Питання суверенності, соборності й територіальної цілісності України під час революції у світлі історичних джерел.	
Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Захист Вітчизни. Розділ: Історія розвитку українського війська. Тема: Українські військові формування та участь українців у військових подіях XX століття. (Учень/учениця називає основні історичні етапи розвитку українського війська; називає видатних військових лідерів українського народу; наводить приклади визначних воєнних подій, битв українського війська).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 3. РОЗГОРТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ. БОРОТЬБА ЗА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: гетьманат, Директорія, Чортківська офензива, націонал-комунізм, терор, продовольча розкладка, Воєнний комунізм, реквізиція, політична і трудова еміграція, лінія Керзона; – <i>форми та основні ознаки</i> національної державності часів Української революції: УНР за Центральної Ради, Українська Держава, УНР за Директорії, ЗУНР; – <i>значення Акта злуки</i> УНР і ЗУНР як вияву волі українців до консолідації етнічних земель та свідчення національної самоідентифікації населення України; – <i>особливості</i> розбудови Армії УНР та Української Галицької армії; – <i>відмінності</i> державотворчих процесів в УНР, Українській Державі, ЗУНР; – <i>вплив</i> рішень Паризької мирної конференції та Варшавської угоди на перебіг боротьби за українську державність, визвольних змагань і державотворчих процесів в Україні на розвиток	Павло Скоропадський. Українська Держава. Внутрішня та зовнішня політика. Зародження повстанського руху. Кримські крайові уряди. Спроби приєднати Крим до України. Антигетьманське повстання і відновлення УНР. Директорія. Трудовий конгрес. Симон Петлюра. Розпад Австро-Угорської імперії і західноукраїнські землі. Листопадовий зрив. Проголошення ЗУНР. Державне будівництво. Євген Петрушевич. Початок польсько-української війни. Галицька армія. Злука УНР і ЗУНР та її історичне значення. Український національний рух на Буковині й у Закарпатті. Хотинське повстання. Військова присутність Антанти на півдні України. Друга війна більшовицької Росії з УНР. Антибільшовицький повстанський рух.

української культури; – <i>значущість</i> творчого доробку українських митців для національної і світової культури; – <i>причини</i> політичної еміграції українців, її центри та ідейні течії; напрями і наслідки трудової еміграції в 1914–1921 рр.; – <i>ставлення різних груп населення</i> до революційних процесів. Уміти: – <i>встановити послідовність і синхронність</i> подій Української революції (на національному, регіональному і локальному рівнях); – <i>оперувати хронологічним і понятійним матеріалом</i> для пояснення таких явищ, як гетьманат, денікінський режим, отаманщина, “воєнний комунізм”, червоний терор; – <i>вказати</i> на карті території УНР, Української Держави, ЗУНР; держави з центрами української політичної еміграції; – <i>виявити специфіку</i> розвитку громадського і релігійного життя, мистецтва, освіти і науки за часів УНР, Української Держави та ЗУНР; – <i>висловити аргументоване судження</i> про результати Української революції 1917–1921 рр.; – <i>визначити особливості</i> розвитку української культури та повсякденного життя людей у 1914–1921 рр.; – <i>розкрити</i> роль в Українській революції Марка Безручка, Нестора Махна, Михайла Омеляновича-Павленка, Олександра Удовиченка; – <i>охарактеризувати</i> державно-політичну діяльність Павла Скоропадського, Євгена Петрушевича та Симона Петлюри.	Реорганізація Директорії УНР. Державне будівництво та національна політика. Більшовицько-російська окупація України. Український націонал-комунізм. Формування державної системи УСРР. Політика Воєнного комунізму. Червоний терор. Отаманщина. Нестор Махно. Холодноярська республіка. Наступ польських військ. Чортківська офензива. Окупація польськими військами території Західної області УНР. Наступ об’єднаних українських армій. Наступ білогвардійських військ на Київ. Денікінський режим в Україні. Перший Зимовий похід. Повернення більшовицького режиму. Український націонал-комунізм. Варшавська угода. Війна союзницьких українсько-польських військ проти більшовиків у 1920 р. Розгром більшовиків під Варшавою–Замостям. Поразка Збройних сил Півдня Росії. Червоний терор у Криму. Повстанський рух 1920–1921 рр. Другий Зимовий похід. Поразка та наслідки українського визвольного руху. Нові тенденції розвитку культури 1914–1921 рр. Освіта. Наука. Мистецтво. Георгій Нарбут. Релігійне життя. Культурно-освітня діяльність громадських організацій. Повсякденне життя.
Орієнтовні теми для практичних занять: – Повсякдення українців у 1917–1921 роках. – Місця пам’яті Української революції в моєму населеному пункті. – Отаманщина і повстанський антибільшовицький рух: ідейні основи і практика. – Більшовизм та український націонал-комунізм: порівняльна характеристика. Орієнтовні теми для навчальних проєктів: – Студії боротьби за незалежність: від ідеї автономії до самостійності (початок кейсу “Як трансформувався український визвольний рух у XX столітті?”; рекомендується доповнювати впродовж 10–11 класів, завершити після теми “Становлення України як незалежної держави”). Орієнтовні теми для написання есе: – Без соборності немає незалежності. – Здобутки Української революції. – Зовнішній ворог чи внутрішній розбрат. Хто більше загрожує суверенітету держави?	
Міжпредметні зв’язки: 10 клас. Захист Вітчизни. Розділ: Історія розвитку українського війська. Тема: Українські військові формування та участь українців у військових подіях XX століття. (Учень/учениця називає основні історичні етапи розвитку українського війська; називає видатних військових лідерів українського народу; характеризує історично-політичні умови формування Збройних Сил України; наводить приклади визначних воєнних подій, битв українського війська). Узагальнення	

Розділ 4. ВСТАНОВЛЕННЯ Й УТВЕРДЖЕННЯ КОМУНІСТИЧНОГО ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: комуністичний режим, сталінізм, директивна економіка, Великий терор, хлібозаготівлі, продрозкладка, розкуркулення, коренізація, українізація, Голодомор, геноцид, "чорна дошка", Розстріляне відродження, культ особи, соціалістичне змагання, УАПЦ, соціалістичний реалізм; – <i>суть, засоби впровадження та наслідки</i> непу, політики коренізації, форсованої індустріалізації, насильницької колективізації та масових репресій; – <i>природу</i> комуністичного тоталітарного режиму та <i>особливості</i> його встановлення в Україні; – <i>протиріччя</i> між комуністичним вченням і новою економічною політикою, доктриною інтернаціоналізму та політикою коренізації, розвитком індустрії та планованою індустріалізацією, кооперуванням і колективізацією, між дійсним та визначеним конституцією 1937 р. державно-політичним статусом УРСР, пропагандистським ідеалом і реальним образом радянської людини; – <i>оцінки голоду</i> 1921–1923 рр., Голодомору і масових репресій як злочинів радянського тоталітарного режиму; – <i>головні місця</i> масових розстрілів, поховань жертв Голодомору та репресій національного, регіонального і локального рівнів; – <i>причини, методи та наслідки</i> ідеологізації національно-культурного життя в УРСР; – <i>мету</i> зросійщення більшовиками України; – <i>взаємозалежність</i> між встановленням єдиновладдя Сталіна, закріпленням однопартійності, переслідуванням і ліквідацією церкви та змінами в масовій свідомості людей; – <i>різницю</i> між художньо-стилістичними особливостями творів, написаних митцями Розстріляного відродження, й апологетами соціалістичного реалізму. Уміти: – <i>встановити послідовність подій</i> історії України 1921–1939 рр.; – <i>вказати на карті</i> регіони масового голоду 1921–1923 рр., Голодомору, індустріальні новобудови в УСРР, місця антибільшовицьких	Формальний та реальний статус УСРР у “договірній федерації” радянських республік. Християн Раковський. Утворення СРСР: наслідки для України. Адміністративно-територіальний поділ УСРР. Антибільшовицький повстанський рух. (Холодноярська республіка та інші). Масовий голод 1921–1923 рр. Впровадження непу в УСРР. Суспільно-політичне життя. Ліквідація багатопартійності. Політика коренізації в УСРР: ставлення влади та населення. Олександр Шумський. Згорання та наслідки українізації. Микола Скрипник. Утворення Кримської АСРР у складі РФСРР. Національна політика радянської влади в УСРР. Молдавська АСРР. Релігійне життя в УСРР. Українська автокефальна православна церква (УАПЦ). Василь Липківський. Хлібозаготівельні кризи. Форсована індустріалізація. Створення військово-промислового комплексу. Згорання непу і перехід до директивної економіки. Розкуркулення і насильницька колективізація. Опір селянства. Примусові хлібозаготівлі. Голодомор 1932–1933 рр. – геноцид Українського народу. Масштаби та наслідки Голодомору. Національно-демографічні зміни. Формування культу особи Сталіна. Порушення прав людини в умовах тоталітарного режиму. Масові репресії та їх ідеологічне виправдання. Політичні процеси 1920-х – початку 1930-х рр. Великий терор. Биківня та інші місця масових поховань жертв репресій. Припинення українізації. Посилення русифікаторської політики. Розстріляне відродження. Антицерковна політика влади та її наслідки. Ліквідація УАПЦ. Конституція УРСР 1937 р. Ідеологізація національно-культурного

повстань; – визначити причини та масштаби соціально-економічних перетворень радянського тоталітарного режиму, масових репресій, нищення української інтелігенції та політичної еміграції; – визначити особливості втягування російською владою України до складу СРСР; спроможність застосування норм конституції “соціалізму, що переміг” у повсякденному житті радянської людини в УРСР; – визначити особливості розвитку української культури в 1921–1939 рр.; – обстоювати правову оцінку Голодомору як геноциду Українського народу; – охарактеризувати громадсько-політичну та/або мистецьку діяльність Олександра Довженка, Леся Курбаса, Василя Липківського, Християна Раковського, Миколи Скрипника, Миколи Хвильового, Олександра Шумського.	життя радянської України. Освіта. Наука. Мистецькі спілки у 1920–1930-х рр. Митці Розстріляного відродження й апологети соцреалізму. Кінематограф. Олександр Довженко.
Орієнтовні теми для практичних занять: – Голодомор мовою документів, свідчень, чисел... – Пропагандистський ідеал радянської людини та її повсякденне життя. Орієнтовні теми для навчальних проєктів : – Розстріляне відродження: доля духовно-культурного та літературно-мистецького покоління 1920-х рр. в Україні. – СРСР: союз рівноправних республік чи видозмінена Російська імперія? Орієнтовні теми для написання есе: – Агресивна мілітаризація ціною мільйонів життів: виправданню (не)підлягає. – Права людини в умовах тоталітаризму: як тоталітаризм торкнувся життя моєї родини.	
Міжпредметні зв’язки: 9 клас. Художня культура. Розділ: Основи художньої культури. Тема: Художні напрями мистецтва ХХ століття: від модернізму до постмодернізму. Полістистика. (Учень/учениця уміє толерантно вести дискусію з питань культури, знаходити джерела для художньої самоосвіти); — 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво європейського культурного регіону. Україна. (Учень/учениця знає та розуміє внесок українського мистецтва у скарбницю світової культурної спадщини; називає найхарактерніші здобутки – “візитівки” українського мистецтва у світі; видатних представників українського мистецтва (зокрема, української діаспори); наводить приклади визначних творів різних видів мистецтва, художніх явищ, створених у різні часи в українському мистецтві; усвідомлює необхідність збереження національної мистецької спадщини); — 10 клас. Англійська мова. Тема: Англомовний світ і Україна. (Учень/учениця знає про звичаї та традиції дозвілля в Україні та англомовних країнах, історичні та культурні цінності України та англомовних країн, заходи з охорони довкілля в Україні та англомовних країнах).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 5. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – зміст понять: осадництво, пацифікація, русини, східні креси, національна кооперація, інтегральний націоналізм, український націоналістичний рух,	Правовий статус українських земель у складі Польщі. Національна політика та міжнаціональні відносини. Осадництво. Пацифікація. Економічне і соціальне

Карпатська Січ; – <i>правовий статус</i> західноукраїнських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини; – <i>особливості та головні риси</i> національної політики Польщі, Румунії, Чехословаччини щодо українського населення; – <i>історичні умови</i> формування ідейних течій українського руху в західноукраїнських землях; – <i>передумови формування та зміст</i> теорії інтегрального націоналізму; – <i>вплив міжнародних відносин</i> міжвоєнного періоду на долю регіону. Уміти: – <i>синхронізувати</i> події політичного, соціально-економічного та культурного життя українських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини та УСРР у 1921–1939 рр.; – <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про розподіл українських територій між державами Центрально-Східної Європи в 1921–1939 рр.; – <i>аргументувати особисті судження</i> щодо діяльності Українського народно-демократичного об'єднання, Української національної партії, Української військової організації, Організації українських націоналістів; – <i>охарактеризувати</i> геополітичне становище Карпатської України; – <i>визначити основні тенденції та протиріччя</i> розвитку культури на західноукраїнських землях; – <i>скласти характеристики</i> історичних діячів: Августина Волошина, Володимира-Сергія Залозецького-Саса, Євгена Коновальця, Василя Мудрого, Андрея Шептицького.	становище населення. Українська кооперація. Просвітні організації краю. Андрей Шептицький. Українські політичні організації. Українське народно-демократичне об'єднання. Українська військова організація й Організація українських націоналістів. Євген Коновалець. Українські землі у складі Румунії. Татарбунарське повстання. Суспільно-політичне життя. Українська національна партія. Українські землі у складі Чехословаччини. Правовий статус Закарпаття. Суспільно-політичне й економічне життя. Карпатська Україна. Карпатська Січ. Августин Волошин. Культурне й релігійне життя на західноукраїнських теренах в умовах іноземного панування. Політичне та культурне життя української політичної еміграції.
Орієнтовні теми для практичних занять: – Повсякденне життя населення в УСРР/УРСР та в українських регіонах у складі Польщі, Чехословаччини, Румунії в міжвоєнний період: спільне та відмінне. – Срібна земля. Третя спроба утвердити незалежність України в XX столітті. Орієнтовна тема для навчального проекту: – Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій 1914–1939 рр.	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 6. УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: країна-агресор, пакт, радянізація, бліцкриг, окупаційний режим, евакуація, мобілізація, новий порядок, похідні групи, чорноскитники, оstarбайтери, воєнний злочин, Голокост; – <i>природу</i> Другої світової війни як найбільшої за проявами і наслідками <i>трагедії в історії людства</i>;	Українське питання в міжнародній політиці напередодні Другої світової війни. Радянсько-німецькі договори 1939 р. Початок Другої світової війни. Українці в польській армії. Розкол ОУН. Андрій Мельник. Степан Бандера. Окупація Червоною армією Галичини,

- *зміст* українського питання в міжнародній політиці напередодні Другої світової війни;
- *цілі та напрямки* німецько-радянської співпраці від серпня 1939 до червня 1941 р.;
- *причини, зміст та наслідки* політики радянзації Західної України;
- *основні воєнні дії*, що відбувалися на території України в період Другої світової війни;
- *вплив окупаційного режиму* на спосіб життя та свідомість населення;
- *причини* польсько-українського протистояння, *роль* німецької окупаційної влади та радянських партизанів у його загостренні;
- *природу виникнення та наслідки* явищ часів війни: Голокосту, таборів смерті, тактики “випаленої землі”, депортацій етнічних груп і народів;
- *причини* розколу ОУН, виникнення українського визвольного руху та його військово політичної формації – УПА;
- *руйнівні наслідки* Другої світової війни для України;
- *вплив* війни на українську культуру (під окупацією, в евакуації, у вигнанні) та повсякденне життя українців.

Уміти:

- *встановити хронологічну послідовність і синхронізувати* події Другої світової війни в Україні та поза її межами;
- *використовувати карту як джерело інформації* про оборонні та наступальні операції на території України, пересування ворогуючих сторін і рух лінії фронту, адміністративно-територіальні утворення часів нацистського окупаційного режиму на території України;
- *висловити аргументовані судження* щодо анексії Радянським Союзом у 1939–1940 рр. і радянзації нових українських територій, політичного та соціально-економічного становища в Україні напередодні німецько-радянської війни, правового статусу громадян на анексованих територіях;
- *пояснити причини і наслідки* окупації України та польсько-українського протистояння;
- *обстоювати власні судження* щодо ролі й місця українців у військових формуваннях держав Об’єднаних Націй у роки Другої світової війни та вирішення українського питання на завершальному етапі війни;
- *визначити тенденції* розвитку національної культури воєнної доби;
- *дати історичну оцінку* масштабам втрат українського народу від воєнних дій, злочинів комуністичного та нацистського тоталітарних

Волині, Північної Буковини, Хотинщини та Південної Бессарабії. Радянська нових територій. Масові політичні репресії 1939–1940 рр.

Політичне та соціально-економічне становище в Україні напередодні німецько-радянської війни. Бойові дії в 1941–1942 рр. Відступ Червоної армії. Мобілізаційні заходи. Тактика “випаленої землі” та інші злочини комуністичного тоталітарного режиму.

Опір окупантам. Український визвольний рух. Проголошення Акта відновлення Української Держави. Поліська Січ. Тарас Бульба (Боровець).

Окупація України військами Німеччини та її союзниками. Новий порядок. Колораціонізм. Самоврядування під німецькою окупацією. Остарбайтери. Військовополонені. Концтабори. Масове знищення мирного населення. Голокост. Трагедія Бабиного Яру. Праведники народів світу в Україні. Олена Вітер.

Українська повстанська армія. Роман Шухевич. Українсько-польське протистояння. Українська головна визвольна рада. Радянський партизанський рух. Сидір Ковпак.

Бойові дії 1942–1943 рр. Бої на Лівобережжі влітку–восени 1943 р. Чорносивитники. Битва за Дніпро. Вигнання німецьких військ та їхніх союзників з Правобережної та Південної України. Депортація кримських татар та інших народів Криму. Завершення бойових дій на території України.

Українці у військових формуваннях держав Об’єднаних Націй. Внесок українського народу в перемогу над нацизмом. Українське питання на Ялтинській і Потсдамській конференціях. Ціна війни.

Культура в роки війни. Освіта і наука. Література. Образотворче мистецтво. Музика та кіно.

режимів, виявляти розуміння глибини трагедії українців як бездержавної нації в той час; – охарактеризувати одну з історичних постатей часів війни: Івана Багряного, Олени Вітер, Кузьми Дерев'янка, Олександра Довженка, Сидора Ковпака, Івана Кожедуба, Василя Порика, Олени Теліги, Ігоря Сікорського, Амета-Хана Султана; – висловити аргументовані судження щодо діяльності Степана Бандери, Тараса Бульби (Боровця), Андрія Мельника, Кирила Осьмака, Романа Шухевича в українському визвольному русі періоду Другої світової війни.	
Орієнтовні теми для практичних занять: – “Волею Українського народу...” (дослідження документів та матеріалів усної історії про війну). – Війна в пам’ятниках рідного краю (краєзнавча експедиція). Орієнтовні теми для навчальних проектів: – Друга світова – найкривавіший збройний конфлікт в історії людства. – Участь українців у визволенні країн Європи. – Воєнне повсякдення: люди і долі. – Війна в об’єктиві камери.	
Міжпредметні зв’язки: 10 клас. Українська література. Розділ: Воєнне лихоліття. Тема: Олександр Довженко “Щоденник” (періоду війни). (Учень/учениця розглядає “Щоденник” як джерело вивчення біографії митця в контексті його доби; особливості авторського бачення й оцінки історії України й українського народу, розкриття національних і загальнолюдських проблем; розуміє особливості світовідчуття українців, національного характеру, народної моралі та етики; усвідомлення важливості культурної самоідентифікації особистості; розуміння взаємозв’язку конкретного із загальним).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Всесвітня історія (1914–1945 рр.) 10 клас

Структура курсу:

Розділ 1. Передумови Першої світової війни. Війна та революції

Розділ 2. Облаштування повоєнного світу

Розділ 3. Провідні держави світу в міжвоєнний період

Розділ 4. Держави Центрально-Східної Європи

Розділ 5. Держави Азії та Латинської Америки

Розділ 6. Передумови Другої світової війни

Розділ 7. Друга світова війна

Розділ 8. Повсякденне життя та культура в міжвоєнний період

Розділ 1. ПЕРЕДУМОВИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ. ВІЙНА ТА РЕВОЛЮЦІЇ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
--	---

Знати: – <i>зміст понять</i>: Перша світова війна, геополітичні інтереси, система озброєного миру, позиційна війна, ксенофобія, геноцид, репарація, контрибуція; – <i>хронологічні межі</i> Першої світової війни, дати революції в Російській імперії, вступу у війну США і виходу з війни Росії, приходу до влади більшовиків, революцій в Австрії, Німеччині, Болгарії, Комп'єнського перемир'я; – <i>вплив</i> економічних і політичних процесів на хід війни; війну – розпад багатонаціональних імперій; – <i>наслідки</i> вступу у війну США та виходу з війни Росії. Уміти: – <i>встановити хронологічну послідовність і синхронність</i> подій Першої світової війни, революційних подій у Європі; – <i>показати на карті зони</i> геополітичних зазіхань держав – членів Антанти та Троїстого союзу; основні битви Першої світової війни; – <i>визначити передумови</i> Першої світової війни; революцій в Російській імперії та інших країнах Центрально-Східної Європи, <i>причини і наслідки</i> приходу до влади в Росії більшовиків; – <i>визначити особливості</i> повсякденного життя під час війни, статус жінки в суспільстві у період війни; – <i>узагальнити</i> основні політичні, економічні та світоглядні наслідки Першої світової війни та революцій у Росії та Німеччині.	Початок “Великої війни”. Стратегічні плани ворогуючих сторін. Фронти війни та характеристика основних воєнних кампаній. Міжнародні конфлікти в умовах війни. Людина на фронті й у тилу. Економічна та політична кризи в Російській імперії та Австро-Угорщині. Російська революція 1917 р. Поразка Німеччини та її союзників. Розпад багатонаціональних імперій і утворення нових незалежних держав у Європі.
Орієнтовні теми для практичних занять: – Перша світова: повсякденне життя в умовах фронту і тилу. – Світовідчуття європейця: наслідки Великої війни (на основі мемуарів і художніх творів). Орієнтовні теми для навчальних проєктів: – Жінки у війнах XX ст. (соціальні статуси і життєві долі). – Будні війни (збірка візуальних матеріалів).	
Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Людина в соціокультурному просторі. Тема: Конфлікти. (Учень/учениця знає та критично оцінює причини зародження конфліктів, аналізує шляхи подолання конфліктних ситуацій; формує навички ефективної комунікації та ненасильницького розв'язання соціальних конфліктів).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 2. ОБЛАШТУВАННЯ ПОВОЄННОГО СВІТУ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/ учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати та розуміти: – <i>зміст понять</i>: система колективної безпеки, демілітаризована зона, санітарний кордон, репарація, контрибуція; – <i>час роботи</i> Паризької та Вашингтонської	“14 пунктів” В. Вільсона. Паризька мирна конференція. Українське та російське питання на Паризькій конференції. Версальський договір. Створення Ліги Націй. Мирні договори з союзниками

конференцій, укладення мирних договорів за підсумками Паризької конференції, підписання пакту Бріана-Келлога; – вплив “14 пунктів” В. Вілсона на встановлення повоєнного світового устрою; – статус українських земель відповідно до рішень Паризької мирної конференції; – суперечності Версальсько-Вашингтонської системи; цілі та організацію діяльності Ліги Націй; – причини ревізії повоєнних міждержавних угод; Уміти: – встановити хронологічну послідовність підписання угод, що стали основою Версальсько-Вашингтонської системи; – охарактеризувати (з використанням історичної карти) територіальні зміни, зафіксовані в текстах мирних договорів з Німеччиною та її союзниками; – дати оцінку рішенням Паризької та Вашингтонської конференцій з позицій інтересів “великих” і “малих” держав; – визначити джерела нестабільності в Європі; – висловлювати обґрунтовані судження щодо вжитих державами Антанти та Лігою Націй заходів з підтримання стабільності у Європі.	Німеччини. Вашингтонська конференція. Завершення формування Версальсько-Вашингтонської системи, її суперечності. Джерела нестабільності міждержавних відносин. Початок ревізії повоєнних угод. Пакт Бріана-Келлога.
Орієнтовні теми для практичних занять: – Вогнища напруги в міжнародних відносинах: причини, сторони та наслідки протистояння. Орієнтовні теми для написання есе: – Переможці й переможці у Великій війні: узгодження позицій.	
Міжпредметні зв’язки: 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Людина в соціокультурному просторі. Тема: Конфлікти. (Учень/учениця знає та критично оцінює причини зародження конфліктів, аналізує шляхи подолання конфліктних ситуацій; формує навички ефективної комунікації та ненасильницького розв’язання соціальних конфліктів).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 3. ПРОВІДНІ ДЕРЖАВИ СВІТУ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати та розуміти: – зміст понять: проспериті, світова економічна криза, фондова біржа, державне регулювання економіки, тоталітаризм, фашизм, корпоративна держава, нацизм (націонал-соціалізм), комуністичний режим, авторитаризм, антисемітизм; – хронологічні межі доби “проспериті”, Великої депресії, “Нового курсу”, діяльності урядів Народного фронту у Франції, реформування Британської імперії, існування Веймарської республіки, нової економічної політики та спланованої модернізації в СРСР, Громадянської	Сполучені Штати Америки. Зростання ролі США на міжнародній арені. Доба “проспериті”. Велика депресія. “Новий курс” Франкліна Рузвельта, його складові та основні наслідки. Велика Британія. Особливості розвитку Великої Британії в 1920–1930-ті рр. Спроби реформування Британської імперії. Дж. Р. Макдональд. Франція. Політичний та соціально-економічний розвиток Франції в 1920–1930-х рр. Народний фронт і його уряди.

війни в Іспанії, дати Листопадової революції в Німеччині, приходу до влади фашистів в Італії, нацистів у Німеччині, утвердження комуністичного тоталітаризму (сталінізму) в СРСР; – <i>характер</i> економічного зростання у світі 1920-х рр.; – <i>“Новий курс”</i> Франкліна Рузвельта як вимушений <i>перехід</i> до державного регулювання ринкової економіки; – <i>цілі та методи</i> політики “великого стрибка” (спланованої модернізації) в СРСР; – <i>сутність протистояння</i> між тоталітарними режимами та демократичними рухами як визначальну особливість історичного процесу в міжвоєнний період; – <i>світоглядне наповнення</i> тоталітарних ідеологій, їхню <i>спрямованість</i> проти інтересів людини і засад людяності. Уміти: – <i>встановити хронологічну послідовність і синхронність</i> фактів, пов’язаних із економічною стабільністю та світовою кризою у провідних країнах міжвоєнного світу, боротьбою за збереження демократичного устрою і становленням тоталітарних режимів у СРСР, Італії та Німеччині; – <i>виявити</i> (з використанням історичної карти та інших джерел) зміни в геополітичній ситуації в Європі у зв’язку з утвердженням тоталітарних режимів; – <i>охарактеризувати</i> добу “проспериті” в США, реформування Британської імперії, діяльність Народного фронту у Франції, Веймарську республіку і нацистський режим у Німеччині, фашистський режим в Італії, нову економічну політику та політику “великого стрибка” в СРСР; – <i>порівняти</i> стратегії подолання світової економічної кризи, обрані урядами США, Великої Британії, Франції, Німеччини та Італії; комуністичний, фашистський та нацистський тоталітарні режими; – <i>встановити передумови, механізми та наслідки</i> утвердження тоталітарних режимів в Італії та Німеччині; – <i>пояснити сутність</i> СРСР як нової форми Російської імперії в умовах національно-визвольних рухів поневолених Росією народів; – <i>висловлювати аргументовані судження</i> про політичну діяльність Едуарда Даладьє, Адольфа Гітлера, Джеймса Рамсея Макдональда, Беніто Муссоліні, Франкліна Рузвельта, Йосифа Сталіна.	Едуард Даладьє. Італія. Становище Італії після Першої світової війни. Корпоративна держава: ідея та реальність. Фашистський режим Беніто Муссоліні. Німеччина. Листопадова революція та становлення Веймарської республіки. Вплив світової економічної кризи в Німеччині на політичне життя країни. Прихід до влади нацистів. Нацистська расистська ідеологія та антисемітизм. Політична і соціально-економічна сутність нацизму. Радянський Союз. “Договірна федерація” радянських республік. Утворення СРСР. Нова економічна політика. Спланована модернізація. Особливості комуністичного тоталітарного режиму. Сталінізм. Виклики міжвоєнного часу. Європа поміж економічною стабільністю та світовою кризою. Запровадження державного регулювання соціально-економічних процесів. Європа перед вибором між демократією та авторитаризмом. Радикалізація політичного життя. Громадянська війна в Іспанії. Ідеологічне осмислення нових реалій суспільного життя: комунізм, соціал-реформізм, неолібералізм, інтегральний націоналізм, фашизм і нацизм.
Орієнтовні теми практичних занять:	

– Європа: політика економії та протекціонізму, впровадження державного контролю над економікою. – Тоталітарні режими: державний контроль над публічним життям і суспільною свідомістю. – Комуністичний тоталітаризм: світоглядне наповнення і спрямованість. Орієнтовні назви навчальних проєктів: – Геополітична ситуація в Європі у період між світовими війнами. – Суспільне життя міжвоєнної Європи та його осмислення у наукових працях і мистецьких творах. Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Географія. Розділ: Регіони та країни світу. Тема: Країни Європи. (Учень/учениця складає комплексну суспільно-географічну характеристику країн регіону; робить висновки щодо чинників високого індустріального розвитку країн Західної Європи).
Узагальнення
Тематичний контроль

Розділ 4. ДЕРЖАВИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: санація, примусова асиміляція, сепаратистський рух, королівська диктатура; – <i>час</i> утворення нових держав у Центрально-Східній Європі, формування авторитарних режимів у регіоні, утворення Югославії; – <i>особливості</i> політики Польщі в Галичині та на Волині та причини наростання напруги між українцями та поляками в наслідок пацифікації, осадництва та полонізації; – <i>труднощі становлення</i> нових незалежних держав у Центрально-Східній Європі; – <i>особливості</i> авторитарних режимів у країнах Центрально-Східної Європи; – <i>перебіг</i> економічних, політичних і культурних процесів у країнах Центрально-Східної Європи в міжвоєнний період; – <i>сутність</i> національних проблем у регіоні. Уміти: – <i>синхронізувати</i> процеси та події в країнах Центрально-Східної Європи; – <i>охарактеризувати</i> геополітичне становище Центрально-Східної Європи в міжвоєнний період; – <i>встановити</i> передумови становлення авторитаризму в країнах Центрально-Східної Європи; – <i>порівняти</i> розвиток країн регіону в міжвоєнний період; – <i>охарактеризувати історичних діячів</i>: Юзефа Пілсудського, Томаша Масарика.	Відновлення польської державності. Становлення Другої Речі Посполитої. Переворот 1926 р. Юзеф Пілсудський. Чехословацька республіка. Томаш Масарик. Угорська революція. Режим М. Горті. Румунія в міжвоєнні роки. Королівська диктатура. Режим Й. Антонеску. Болгарія в міжвоєнний період. Політична нестабільність держави. Встановлення королівської диктатури. Утворення Королівства сербів, хорватів і словенців. Проголошення Югославії. Становище національних меншин і міжнаціональні відносини у країнах регіону.
Орієнтовні теми для практичних занять: – Центрально-Східна Європа: вибір між демократією й авторитаризмом. – Міжнаціональні відносини у державах Центрально-Східної Європи. Орієнтовна тема для навчального проєкту:	

– Українська еміграція в Центрально-Східній Європі: політична діяльність і культурне життя.
Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Географія. Розділ: Регіони та країни світу. Тема: Країни Європи. Держави-сусіди. (Учень/учениця характеризує особливості розміщення та формування населення країн та регіонів, урбанізаційні процеси, обґрунтовує галузеву структуру господарства країн Європи).
Узагальнення
Тематичний контроль

Розділ 5. ДЕРЖАВИ АЗІЇ ТА ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – час національних революцій в Китаї і Туреччині; – зміст понять: гандизм, етатизм, латифундія, хунта, сіонізм; – вплив суперечностей Версальсько-Вашингтонської системи на розвиток країн Азії й міжвоєнний період; витоки та сутність Близькосхідної проблеми; – тенденції економічного та суспільного розвитку країн Азії та Латинської Америки. Уміти: – синхронізувати події економічного та суспільного життя Японії, Китаю, Індії, мусульманських держав та країн Латинської Америки; – виявити (за допомогою карти) геополітичні інтереси Японії в міжвоєнний період; – визначити особливості модернізаційних процесів у країнах Азії та Латинської Америки, антиколоніального руху в Індії та національного руху в Китаї; характерні риси, причини та наслідки милітаризації Японії; – проаналізувати економічне та суспільне життя населення в країнах Азії та Латинської Америки з позицій протистояння демократії та авторитаризму; – висловлювати аргументовані судження про громадсько-політичну діяльність Махатми Ганді, Чан Кайші, Кемалю Ататюрка.	Японія. Милітаризація економіки, державних інституцій та суспільної свідомості населення. Зовнішня експансіоністська політика. Китай. Національна революція та боротьба за владу між КПК і Гомінданом. Чан Кайші. Індія. Розгортання антиколоніальної боротьби. Махатма Ганді. Країни Передньої Азії. Розпад Османської імперії. Модернізація Туреччини та Ірану. Кемаль Ататюрк. Основні аспекти Близькосхідної проблеми. Латинська Америка: протиборство демократичних сил і диктаторських режимів.
Орієнтовна тема для практичного заняття: – Азія та Латинська Америка: протиборство демократичних сил і диктаторських режимів. Орієнтовна тема для навчального проекту: – Філософія ненасильства у визвольних рухах ХХ ст. (досвід Махатми Ганді в діяльності Мартіна Лютера Кінга, Нельсона Манделі, радянських дисидентів). Орієнтовні теми для написання есе: – Портрет національного лідера на тлі епохи: Кемаль Ататюрк, Махатма Ганді, Чан Кайші, Сунь Ятсен (на вибір учителя/вчительки або учня/учениці). – Визвольні рухи першої половини ХХ ст. перед вибором: радикалізм чи ненасильницький опір.	
Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Географія. Розділ: Регіони та країни світу. Тема: Країни Азії. (Учень/учениця порівнює особливості господарства різних за рівнем економічного розвитку країн Азії; оцінює роль країн Азії в світі). — 10 клас. Географія. Розділ: Регіони та країни світу. Тема: Країни Латинської Америки. (Учень/учениця називає історико-політичні процеси, що відбуваються в	

регіоні; аналізує специфіку складу населення та системи розселення); — 10 клас. Географія. Розділ: Регіони та країни світу. Тема: Країни Африки. (Учень/учениця визначає особливості галузевої структури, територіальної організації господарства та роль країн Африки в світі; аналізує причини економічної відсталості та бідності багатьох країн Африки, розуміє роль провідних країн Африки на континенті).
Узагальнення
Тематичний контроль

Розділ 6. ПЕРЕДУМОВИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: політика “умиротворення”, аншлюс, Судетська проблема, “Мюнхен”, “Вісь”; – <i>час</i> утворення “Вісі”, Мюнхенської угоди, англо-франко-радянських переговорів у Москві, <i>дати</i> укладення пакту Молотова-Ріббентропа; – <i>причини кризи</i> Версальсько-Вашингтонської системи; – <i>зумовленість</i> зовнішньополітичних пріоритетів провідних країн світу суперечностями Версальсько-Вашингтонської системи; – <i>причини та наслідки</i> провалу проекту системи колективної безпеки (Східного пакту), англо-франко-радянських переговорів у Москві; – <i>сутність</i> політики “умиротворення” та її роль у наближенні Другої світової війни; – <i>співвідповідальність</i> СРСР за розпалювання Другої світової війни. Уміти: – <i>визначити</i> (за допомогою історичної карти) вогнища війни на Далекому Сході, в Африці та Європі, сфери впливу Німеччини та СРСР за таємним протоколом до пакту Молотова-Ріббентропа; – <i>визначити причини та наслідки</i> політики “умиротворення”, радянсько-німецького зближення й укладення пакту Молотова-Ріббентропа; – <i>охарактеризувати</i> діяльність Ліги Націй в умовах загострення міжнародних відносин 1930-х рр.; – <i>порівняти</i> передумови Першої та Другої світових воєн; – <i>оцінити</i> політичну позицію та діяльність європейських лідерів в умовах назрівання війни.	Спроби перегляду Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних договорів. Утворення вогнищ війни на Далекому Сході, Африці та Європі. Вісь “Берлін – Рим – Токіо”. Нарощення озброєнь. Політика “умиротворення” агресора. Задоволення територіальних претензій Німеччини: “аншлюс” Австрії та Мюнхенська угода. Антикомінтернівський пакт. Підтримка Радянським Союзом гітлерівського режиму в 1933 – на початку 1941 рр. Підготвчі заходи Сталіна до військового вторгнення в Європу. Англо-франко-радянські переговори в Москві. Радянсько-німецький пакт про ненапад (пакт Молотова-Ріббентропа) і таємні протоколи до нього.
Орієнтовна тема для практичного заняття: – Міжнародні відносини в другій половині 1930-х рр. у світлі історичних джерел. – Імперська політика Радянського Союзу. Орієнтовні теми для навчальних проєктів: – “Українське питання” в міжнародній політиці напередодні Другої світової війни. – Ліга націй в умовах назрівання Другої світової війни: заходи задля збереження миру і причини неефективності.	

Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Людина в соціокультурному просторі. Тема: Конфлікти. (Учень/учениця знає та критично оцінює причини зародження конфліктів, аналізує шляхи подолання конфліктних ситуацій; формує навички ефективної комунікації та ненасильницького розв'язання соціальних конфліктів).
Узагальнення
Тематичний контроль

Розділ 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: дивна війна, новий порядок, Рух Опору, Голокост, антигітлерівська коаліція, Другий фронт, “Велика трійка”, колабораціонізм; – <i>хронологічні межі</i> Другої світової війни та німецько-радянської війни, <i>дати</i> ключових битв/військових операцій Другої світової війни, Нюрнберзького і Токійського судових процесів, утворення ООН; – <i>характер, періодизацію</i>, головні події, політичні, економічні та соціальні наслідки Другої світової війни; – <i>внесок</i> держав-членів антигітлерівської коаліції у досягнення перемоги над нацистською Німеччиною і її союзниками, створення ООН; – <i>особливості</i> окупаційного режиму та Руху Опору на окупованих територіях; – <i>рішення</i> Нюрнберзького і Токійського процесів над воєнними злочинцями. Уміти: – <i>визначити</i> (за допомогою історичної карти) основні театри воєнних дій, місця основних битв, зміни державних кордонів у Європі, передбачені домовленостями у межах Великої трійки; – <i>охарактеризувати</i> течії в Русі Опору; – <i>визначити</i> передумови і наслідки Голокосту, виклики, перед якими опинилося людство в умовах Другої світової війни; – <i>обґрунтувати</i> власні судження щодо наслідків і уроків Другої світової війни; – <i>оцінити</i> роль провідних представників світової політичної та військової еліти (Франкліна Рузвельта, Вінстона Черчіля, Йосифа Сталіна, Дуайта Девіда Ейзенгауера та ін.) у ключових подіях Другої світової війни.	Причини, характер, періодизація Другої світової війни. Характеристика основних періодів війни. Основні театри воєнних дій. Дипломатія часів війни. Утворення антигітлерівської коаліції, її значення. Особливості окупаційного режиму і руху Опору. Людина під час війни. Голокост. Праведники народів світу. Капітуляція Німеччини та її союзників. Нюрнберзький і Токійський процеси над воєнними злочинцями. Політичні, економічні та соціальні наслідки Другої світової війни.
Орієнтовна тема для практичного заняття: – Примусова праця у Третьому Райху. Трагедія ув'язнених у німецьких концтаборах та їх доля. Орієнтовні теми для навчальних проєктів: – Праведники народів світу: подвиг в ім'я людяності. – Друга світова в об'єктиві кінокамери/на сторінках літературних творів. Орієнтовна тема для написання есе:	

– Моральний вибір у війні (досвід історичних та/або літературних героїв).
Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Людина в соціокультурному просторі. Тема: Конфлікти. (Учень/учениця знає та критично оцінює причини зародження конфліктів, аналізує шляхи подолання конфліктних ситуацій; формує навички ефективної комунікації та ненасильницького розв'язання соціальних конфліктів).
Узагальнення
Тематичний контроль

Розділ 8. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ТА КУЛЬТУРА В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i> : модерн, авангардизм, втрачене покоління, масова культура, джаз, мюзикл, олімпійський рух; – <i>провідні наукові ідеї</i> міжвоєнного періоду, – мистецькі здобутки та напрями (<i>течії</i>) модернізму; – <i>передумови</i> виникнення масової культури, олімпійського руху; – <i>вплив</i> кінематографу на розвиток культури. Уміти: – <i>характеризувати зміни</i> в повсякденному житті населення в першій половині ХХ ст.; – <i>визначати</i> тенденції в розвитку культури; – <i>розповідати</i> про досягнення науки і техніки періоду, <i>пояснювати</i> їхній вплив на повсякденне життя людей; – <i>висловити аргументовані судження</i> про наукову/мистецьку діяльність Сальвадора Далі, Альберта Ейнштейна, Чарлі Чапліна.	Найважливіші досягнення науки і техніки, їх вплив на повсякденне життя людей. Основні ідеї й течії модернізму. Масова культура в міжвоєнний період. Суспільно значимі здобутки науки та мистецтва. Розвиток кінематографу. Олімпійський рух.
Орієнтовні теми для навчальних проєктів: – Виставка творів у стилях модернізму (віртуальна екскурсія). – “У передчутті війни...” (літературно-мистецька композиція з творів на антивоєнну тематику). – Доля митців і мислителів в умовах протистояння демократії і тоталітаризму (дослідницький проєкт). – Кіно: хитання між масовою культурою і мистецтвом (фестиваль кінотрейлерів). Орієнтовна тема для написання есе: – Кіно: від наукового експерименту до мистецтва.	
Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Фізична культура. Тема: Олімпійська філософія та здоровий спосіб життя. (Учень/учениця розуміє фізичну культуру у сім'ї; олімпійську філософію та здоровий спосіб життя; вміння, навички та фізичні якості як необхідні умови для успішної самореалізації у майбутній професії).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Історія України (1945–2017 рр.) 11 клас

Структура курсу:

Повторення. Вступ

Розділ 1. Україна в перші повоєнні роки

Розділ 2. Україна в умовах десталінізації

Розділ 3. Україна в період загострення кризи радянської системи

Розділ 4. Відновлення незалежності України

Розділ 5. Становлення України як незалежної держави

Розділ 6. Творення нової України

ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: воєнний злочин, злочин проти людства, права людини, інформаційне (постіндустріальне) суспільство, науково-технічна революція, глобалізація, глобальні проблеми людства; – <i>приреченість і безперспективність</i> намірів установити світове панування; – <i>особливості дослідження</i> джерел залежно від способу виникнення та передачі інформації; – <i>постання</i> інформаційного суспільства, глобалізацію та загострення глобальних проблем людства як ключові <i>тенденції світової історії</i>; – <i>основні етапи</i> розвитку українського суспільства від другої половини ХХ століття до сьогодення; – <i>фактори</i>, які вплинули на перехід від одного етапу до іншого, та як це відбилося на повсякденні і свідомості людей. Уміти: – <i>застосувати знання про періодизацію</i> світової історії та історії України як інструмент для розуміння особливостей суспільного розвитку в цей період; – <i>співставити й узагальнити</i> інформацію кількох карт, що відображають різні періоди історії сучасного українського суспільства; – <i>визначити</i> політичні й суспільні <i>зміни</i>, до яких спонукала Друга світова війна.	Уроки Другої світової війни. Післявоєнна карта світу. Друга світова війна в історичній пам'яті. Загальні тенденції світової історії. Періодизація історії України другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Особливості курсу історії України 1945–2017 рр. Завдання і структура курсу.
Орієнтовна тема навчального проекту: – Друга світова війна в історичній пам'яті українців та інших європейців: спільне і відмінне.	
Узагальнення	

Розділ 1. УКРАЇНА В ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати:	Посилення радянзації та репресії у

– <i>зміст понять</i>: відбудова, репатріанти, спецпоселення, космополітизм, лисенківщина, ждановщина, депортація, обмін населенням, операція “Вісла”, операція “Захід”; – <i>вплив статусу УРСР</i> як однієї із країн-засновниць ООН на її подальшу долю; – <i>провідні рушії</i> відбудови промисловості та сільського господарства; – <i>причини, мотиви та наслідки</i> ідеологічних кампаній та “чисток” активної інтелігенції радянською владою; їх вплив на культурно-освітній розвиток в УРСР; – <i>основні методи</i> радянізації західних областей УРСР; – <i>депортаційні процеси</i> повоєнних років як військово-політичні акції комуністичної влади та злочин проти українців; – <i>причини та форми</i> тривалого опору Української повстанської армії радянській владі на західноукраїнських землях; – <i>протиріччя</i> соціально-економічного, культурного, релігійного та повсякденного життя українців повоєнного часу. Уміти: – <i>встановити послідовність і синхронність</i> подій, що відображають формування територіальних меж УРСР, масові депортації та обміни населенням, посилення радянізації та репресії у західних областях, український визвольний рух у 1944–1950-х рр., процеси відбудови господарства і культурне життя республіки, ідеологічні кампанії й чистки післявоєнного періоду; – <i>визначити причини та наслідки</i> депортацій українців із західних областей УРСР та південно-східних областей Польщі; масового голоду 1946–1947 рр.; – <i>за допомогою карти показати зміни</i> в адміністративно-територіальному поділі УРСР; – <i>висловити аргументовані судження</i> щодо трансформації методів укріплення тоталітарного режиму; – <i>виявити особливості</i> діяльності українського визвольного руху в 1945–1950-х рр.; – <i>представити власну оцінку</i> ролі УГКЦ на західноукраїнських землях і наслідків її примусової самоліквідації в СРСР; – <i>визначити тенденції й суперечності</i> розвитку освіти, науки, літератури; – <i>охарактеризувати</i> науковий/творчий доробок Катерини Білокур, Олександра Богомольця, Сергія Лебедєва, Андрія Малишка, Олександра Палладіна, Максима Рильського, Володимира	західних областях УРСР. Український визвольний рух у 1944–1950-х рр. Василь Кук. Велика блокада. Обмін населенням між Польщею й УРСР. Масові депортації (1944–1946 рр.). Операції “Вісла” і “Захід”. Ліквідація УГКЦ у 1946–1949 рр. Україна – співзасновниця ООН. Встановлення кордонів УРСР у міжнародних договорах. Обмін територіями 1951 р. Участь УРСР в міжнародних організаціях. Внутрішньополітична й економічна ситуація УРСР. Масовий голод 1946–1947 рр. Ідеологічні кампанії. “Чистки” творчої інтелігенції. Культура в перші повоєнні роки. Відбудова системи освіти. Наука. Література. Володимир Сосюра. Максим Рильський. Образотворче мистецтво. Музика та кінематограф. Повсякденне життя в перші повоєнні роки.
--	--

Сосюри, Павла Тичини, Володимира Філатова, Юрія Яновського; <i>діяльність</i> Олеса Гончара, Василя Кука, Йосипа Сліпого.	
Орієнтовні теми для практичних занять: – Людський вимір війни: демографічні зміни в УРСР. – “Війна пішла, а горе залишилось...”: повсякденне життя повоєнних років. – Вирвані з коренем. Депортації українців у 1944–1951 рр.: причини, етапи, наслідки (дослідження тематичних документів). Орієнтовні теми для навчальних проектів: – Україна для ООН. ООН для України. – Студії боротьби за незалежність: від УНР до УПА (продовження кейсу “Як трансформувався український визвольний рух у XX столітті?”).	
Міжпредметні зв’язки: 10 клас. Географія. Тема: Політична картина світу (Учень/учениця пояснює відмінність між поняттями “країна”, “державна”, “залежна територія”; основні вектори зовнішньої політики України).	
Узагальнення. Тематичне оцінювання	

Розділ 2. УКРАЇНА В УМОВАХ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i> : деєталінізація, культ особи, відлига, лібералізація, реабілітація, шієтдесятьники, атеїзм, раднаргоспи, деєнтралізація управління, зросійщення, абстракціонізм; – <i>причини та наслідки</i> приєднання Кримської області до УРСР; – <i>основні тенденції та протиріччя</i> реформування промисловості і сільського господарства; – <i>особливості функціонування</i> репресивної машини часів сталінізму, її жертви та зміни у становищі бранців концтаборів із настанням відлиги; – <i>суть</i> хрущовських надпрограм; – <i>природу зародження і форми проявів</i> дисидентського руху в Україні; – <i>зв’язок між розвитком культури, освіти, науки і внутрішньополітичними процесами в державі</i> . Уміти: – <i>встановити послідовність</i> подій, пов’язаних з деєталінізацією і лібералізацією суспільного життя, соціальною переорієнтацією та модернізацією економіки, формуванням феномену шієтдесятьництва і розгортанням дисидентського руху, культурним життям республіки у цей період; – <i>синхронізувати</i> події історії України та всесвітньої історії, що відображають модернізаційні процеси в економіці; – <i>використовувати карту</i> як джерело інформації про адміністративно-територіальний устрій УРСР,	Внутрішньополітична ситуація в УРСР у першій половині 1950-х рр. Стан промисловості і сільського господарства. Військово-промисловий комплекс. Участь українців у повстаннях у сталінських концтаборах. XX з’їзд КПРС. Деєталінізація і лібералізація суспільного життя. Реабілітація жертв сталінських репресій. Адміністративно-територіальні зміни. Вхадження Кримської області до складу УРСР. Зміни в управлінні господарством. Раднаргоспи. Соціальні наслідки економічної політики другої половини 1950-х – першої половини 1960-х рр. Зародження дисидентського руху в Україні та його течії. Левко Лук’яненко. Антирадянські виступи 1960-х рр. Науково-технічна революція: внесок українців. Сергій Корольов. Реформи освіти та процеси зросійщення. Антирелігійна кампанія. Відлига в мистецтві. Ліна Костенко. Іван Драч. Василь Стус. Розвиток спорту.

його зміни; – визначити причини та наслідки посилення зросійщення українського суспільства; – оцінити темпи впровадження науково-технічної революції в господарське життя; – обстоювати власні судження щодо тенденцій розвитку культури у період відлиги та зародження дисидентського руху й шістдесятництва; – охарактеризувати громадську/ наукову/ мистецьку діяльність Віктора Глушкова, Алли Горської, Івана Драча, Ліни Костенко, Сергія Корольова, Левка Лук'яненка, Сергія Параджанова, Івана Світличного, Василя Стуса, Леся Танюка.	
Орієнтовна тема для практичного заняття: – Входження Кримської області до складу УРСР: міфи та реальність (дослідження документів). Орієнтовні теми для навчальних проектів: – “В безсмерті холодно. І холодно в житті. О Боже мій! Де дітися поету?!” Творчість шістдесятників як закономірна реакція на виклики часу. – Ті, хто відкрили шлях у космос (внесок українців в освоєння космічного простору). Орієнтовна тема для написання есе: – Відлига: зміни в суспільно-політичних настроях населення України.	
Міжпредметні зв'язки: 11 клас. Українська література. Тема: Українська література другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Поети шістдесятники. (Учень/учениця розуміє явище “шістдесятництва” і причини пробудження національної свідомості в суспільстві, шістдесятництво як явище соціальне й культурологічне, його зв'язок із дисидентським рухом); — 11 клас. Українська література. Тема: Олесь Гончар “Собор”. (Учень/учениця розуміє роль духовного начала і краси в житті людини, осуд бездуховності, історичної пам'яті народу, добра і зла в житті, проблему національного нігілізму, моральної нищості); — 11 клас. Українська література. Тема: Василь Симоненко. Громадянська лірика. (Учень/учениця дискутує про патріотичні, громадянські мотиви, моральноетичні проблеми, розуміє проблему почуття людської гідності, мотиви самоствердження людини в складному сучасному світі, її самодостатність, високохудожнє відтворення громадянського вибору поета).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 3. УКРАЇНА В ПЕРІОД ЗАГОСТРЕННЯ КРИЗИ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: застій, дефіцит, розвинений соціалізм, партійна номенклатура, системна криза, Українська гельсінська група, самвидав, правозахисний рух, командно-адміністративне управління; – <i>взаємозалежність</i> суспільно-політичного та економічного життя в добу застою; – <i>суть</i> спроб реформувати командну економіку в другій половині 1960-х рр.; – <i>причини</i> активізації дисидентського руху в другій половині 1960-х – на початку 1970-х рр. і репресій	Економічна ситуація в УРСР. Продовольчі програми. Ідеологічні орієнтири партійно-радянського керівництва. Конституція УРСР 1978 р. Зміни в соціальній та національній структурі населення. Дисидентський рух: течії, форми і методи боротьби. Іван Дзюба: “Інтернаціоналізм чи русифікація”. Михайло Брайчевський: “Приєднання чи возз'єднання”. Українська громадська група сприяння

щодо учасників УГГ, застосування заходів примусового лікування, висунення звинувачень у кримінальних злочинах; – <i>особливості</i> основних течій дисидентського руху (національної, правозахисної, релігійної); – <i>протириччя</i> розвитку культури, освіти, науки в період застою. Уміти: – <i>встановити хронологічну послідовність і синхронність</i> подій, що відображають кризові явища доби застою, розгортання діяльності різних течій дисидентського руху в УРСР, культурне життя в УРСР та участь української діаспори у процесах національного відродження; – <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про політичне, соціально-економічне життя УРСР у цей період; – <i>визначити причинно-наслідкові зв'язки</i> політико-ідеологічної кризи радянського ладу в УРСР; – <i>порівнювати, аналізувати, робити аргументовані висновки</i> щодо економічного розвитку УРСР у другій половині 1950-х – 1960-х рр. і в 1970-ті – на початку 1980-х рр.; – <i>оперувати ключовими поняттями</i> теми для характеристики соціальної сфери; – <i>оцінити методи і засоби реалізації</i> учасниками УГГ мети і завдань правозахисного руху, їхні здобутки у сфері захисту прав людини в СРСР; – <i>виявити суперечливі процеси</i> в розвитку освіти, науки, літератури; – <i>охарактеризувати</i> кримськотатарський національний рух, політичну діяльність Петра Шелеста і Володимира Щербицького, правозахисну – учасників УГГ; – <i>висловити аргументовані судження</i> щодо громадської/ наукової/ творчої діяльності Миколи Амосова, Олега Антонова, Михайла Брайчевського, Петра Григоренка, Мустафи Джемілєва, Івана Дзюби, Роберта Конквеста, Платона Майбороди, Володимира Маняка, Джеймса Мейса, Івана Миколайчука, Євгенії Мирошніченко, Сергія Параджанова, Марії Приймаченко, Омеляна Пріцака, Миколи Руденка, Євгена Сверстюка, Василя Симоненка, Анатолія Солов'яненка, В'ячеслава Чорновола, Романа Шпорлюка, Тетяни Яблонської, Петра Яцика.	виконанню Гельсінських угод (УГГ). Самвидав. “Український вісник”. “Смолосокип”. В’ячеслав Чорновіл. Відродження пам’яті про Голодомор. Українська діаспора та її внесок у відродження України. Кримськотатарський національний рух. Мустафа Джемілєв. Розвиток освіти та науки. Формування опозиційних течій у культурі. Українське мистецтво. Досягнення українських спортсменів. Молодіжний неформальний рух в Україні.
Орієнтовні теми для практичних занять: – Конституції УРСР: “сталінська” і “розвинутого соціалізму” (порівняння Основних законів 1937 і 1978 рр.). – Український самвидав: теми, ідеї, автори. – Повсякденне життя в місті та на селі (на прикладі кількох українських населених пунктів)	

1970–1980-х рр.). Орієнтовні теми для навчальних проектів: – 49 сміливців проти режиму (дослідження діяльності УГГ). – Студії боротьби за незалежність: від зброї до слова (продовження кейсу “Як трансформувався український визвольний рух у XX столітті?”). – Права людини в СРСР: декларації та реальність.
Міжпредметні зв’язки: 10 клас. Географія. Тема: Населення світу. (Учень/учениця пояснює значення понять “демографічна політика”, “демографічний вибух”, “урбанізація”, “субурбанізація”, “міграція”, “мегалополіс”); — 11 клас. Екологія. Тема 2. Природа і людина: системний підхід. (Учень/учениця розуміє місце природи у житті суспільства; досліджує особливості основних етапів взаємодії суспільства і природи; аналізує наслідки змін і перетворень природних процесів і компонентів природи антропогенною діяльністю).
Узагальнення
Тематичний контроль

Розділ 4. ВІДНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i> : системна криза, перебудова, гласність, плюралізм, інфляція, андеграунд, неформальні організації, путч, національно-демократичний рух, суверенітет, Революція на граніті; – <i>передумови, протиріччя та наслідки</i> політики перебудови і гласності в УРСР; – <i>тенденції</i> соціально-економічного і політичного життя та зовнішньополітичні обставини, що сприяли розгортанню національно-демократичного руху, падінню авторитету КПУ і формуванню багатопартійності; – <i>значення</i> прийняття Декларації про державний суверенітет України й Акта проголошення незалежності України; – <i>Референдум 1 грудня</i> як акт підтримки абсолютною більшістю населення України проголошення державної незалежності. Уміти: – <i>встановити хронологічність і синхронність</i> подій перебудови; – <i>використовувати історичну карту</i> для інтерпретації, реконструкції та пояснення подій цього періоду; – <i>виявити послідовність і суперечливість</i> змін у політичному житті України; – <i>висловити аргументовані судження</i> щодо спроби державного перевороту в СРСР у серпні 1991 р., його наслідків в Україні; ролі й місця України в загальносоюзних суспільно-політичних процесах у першій половині 1991 р.; – <i>пояснити причини</i> Революції на граніті та її	Початок перебудови в СРСР. Чорнобильська катастрофа. Стан економіки. Шахтарські страйки. Поглиблення диспропорцій рівня життя населення. Гласність і політичний плюралізм на українських теренах. Активізація національно-демократичного руху. Зміни в політичному керівництві УРСР. Формування багатопартійної системи. Культурно-мистецьке життя як вираз суспільних настроїв. Фестиваль “Червона рута”. Релігійне відродження. Вибори до Верховної Ради УРСР і до місцевих рад 1990 р. Декларація про державний суверенітет України. Революція на граніті. Створення Автономної Республіки Крим. Меджліс кримськотатарського народу. Спроба державного перевороту в СРСР у серпні 1991 р. Акт проголошення незалежності України. Референдум і вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Леонід Кравчук. Розпад СРСР. Міжнародне визнання України.

значення у відновленні Україною незалежності; – <i>скласти характеристики</i> історичних діячів періоду боротьби за відновлення державної незалежності України: Леоніда Кравчука, В'ячеслава Чорновола.	
Орієнтовні теми для практичних занять: – “За живе...” Непоправні наслідки Чорнобильської трагедії. – Злочини комуністичного режиму. Уроки для України сьогодні. Орієнтовні теми для навчальних проектів: – Сто років боротьби за незалежність: 1917–2017. – Український андеграунд: кіно, музика і театр кінця XX ст.	
Міжпредметні зв'язки: 11 клас. Екологія. Тема: Проблема забруднення природного середовища та стійкості геосистем до антропогенних навантажень. (Учень/учениця знає джерела, види забруднень навколишнього середовища, їх негативний вплив на живі організми та здоров'я людей).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 5. СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ЯК НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: державотворення, купоно-карбованець, тіньова економіка, інвестиції, дефолт, корупція, багатовекторність зовнішньої політики, євроінтеграція, приватизація, без'ядерний статус, меморандум, мажоритарна виборча система, конституційний договір, депопуляція, прожитковий мінімум, відплив умів, Помаранчева революція; – <i>основні державотворчі процеси та зміни</i> в політичному, соціально-економічному устрої України в 1990-х і першій половині 2000-х рр.; – <i>історичну вагу та значення</i> прийняття Конституції України, запровадження національної валюти, проголошення курсу на євроатлантичну інтеграцію; – <i>основні ідеї та положення</i> Конституції України; – <i>причини</i> нової хвилі масової трудової еміграції; – <i>природу походження, рушійні сили та значення</i> Помаранчевої революції. Уміти: – <i>встановити хронологічну послідовність і синхронність</i> подій, що відображають трансформаційні процеси і державотворення в Україні, <i>синхронізувати</i> їх з відповідними подіями регіональної історії, історії країн Центрально-Східної Європи; – <i>використовувати історичну карту</i> для інтерпретації та реконструкції подій; – <i>визначити основні тенденції та протиріччя</i>	Державотворчі процеси в умовах незалежності України. Повернення кримських татар на історичну батьківщину. Питання адміністративно-політичного статусу Криму. Суспільно-політичне життя. Особливості формування багатопартійності в незалежній Україні. Конституція України 1996 р. Економіка України в 1991–1998 рр. Запровадження гривні. Демографічні процеси. Трудова еміграція. Економіка України в 1998–2004 рр. Олігархічна система. Початок інтеграції української економіки в європейський і світовий економічний простір. Політична розбудова суспільства. Леонід Кучма. Рухи протесту на початку 2000-х рр. Конфронтація навколо острова Тузла. Помаранчева революція. Віктор Ющенко. Конституційна реформа 2004 р. Україна в системі міжнародних відносин.

соціально-економічного розвитку України в 1991–1998, 1998–2004 роках; пошуків Україною зовнішньополітичних орієнтирів у перше десятиліття незалежності; – визначити причини і наслідки впливу азійської фінансової кризи та дефолту Росії 1998 р., світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. на розвиток України; – висловити аргументовані судження щодо перебігу державотворчих процесів в Україні в 1991–2004 рр.; впливу олігархічної системи в Україні; – охарактеризувати державно-політичну діяльність Леоніда Кучми і Віктора Ющенка.	
Орієнтовні теми для практичних занять: – Державне будівництво в незалежній Україні: особливості, здобутки, проблеми. – Інтеграція України в європейський та світовий економічний простір: виклики і відповіді. – Основний закон України: умови створення й аналіз основних положень. Орієнтовна тема для навчального проекту: – Студії боротьби за незалежність: від культурної до політичної розбудови (завершення кейсу “Як трансформувався український визвольний рух у ХХІ столітті”, презентація). Орієнтовна тема для написання есе: – Помаранчева революція: національний і людський виміри.	
Міжпредметні зв’язки: 11 клас. Екологія. Розділ: Провідні екологічні проблеми. Тема: Проблема забруднення природного середовища та стійкості геосистем до антропогенних навантажень. (Учень/учениця знає джерела, види забруднень навколишнього середовища, їх негативний вплив на живі організми та здоров’я людей; розуміє взаємопоеднаність таких категорій, як “забруднення середовища” і “стійкість геосистем”, пояснює залежність стійкості геосистем від біорізноманіття, біомаси і біопродуктивності).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 6. ТВОРЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: конфронтація, економічна інтеграція, політична асоціація, Євромайдан, Революція Гідності, Небесна Сотня, нормандська четвірка, Мінські угоди, люстрація, тимчасово неконтрольована територія, антитерористична операція (АТО), гібридна війна, волонтерський рух, безвізовий режим; – <i>домінуючі тенденції</i> державотворчого процесу в Україні часів незалежності; – <i>особливості</i> соціально-економічного розвитку України в останнє десятиліття; – <i>природу походження, рушійні сили та значення</i> Євромайдану і Революції Гідності; – <i>причини та наслідки</i> агресії Російської Федерації проти України;	Соціально-економічний розвиток і суспільно-політичне життя України в 2005–2013 рр. Віктор Янукович. Загострення відносин із Російською Федерацією. Революція Гідності. Небесна Сотня. Окупація та анексія Криму Російською Федерацією. Агресія Росії проти України. Російсько – українська війна. Олександр Турчинов. Петро Порошенко. Гібридна війна. Бойові дії на сході України. Антитерористична операція в Донецькій і Луганській областях. Добровольчі батальйони. Волонтерський рух. Реакція світової спільноти на агресію Російської Федерації проти України.

- *зовнішню загрозу* щодо територіальної цілісності і недоторканності державних кордонів України як посягання на незалежність держави та безпеку її громадян;
- *територіальну цілісність* України і недоторканість державних кордонів як головні умови суверенності та незалежності;
- *чинники формування* громадянського суспільства в незалежній Україні;
- *важливість* для України політичної асоціації, економічної інтеграції та впровадження безвізового режиму з Європейським Союзом.

Уміти:

- *встановити хронологію подій* незалежної України, які мали вплив на формування національної свідомості;
- *використовувати карту як джерело інформації* про основні політичні й соціально-економічні події в незалежній Україні;
- *визначити історико-географічні умови* розвитку свого населеного пункту і залежність від них дій та поглядів його мешканців;
- *визначити основні тенденції та протиріччя* соціально-економічного розвитку України в 2005–2008, 2008–2014 і після 2014 р.;
- *охарактеризувати* перебіг державотворчих процесів в Україні впродовж останнього десятиліття;
- *обґрунтувати* на основі аналізу документів визнання Російської Федерації державою-агресором щодо України;
- *проаналізувати* Звернення до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором, затверджене Постановою Верховної Ради України від 27 січня 2015 р.;
- *визначити передумови, ознаки та наслідки* агресії Росії проти України;
- *обстоювати власні судження* щодо розвитку освіти, науки і культури в сучасній Україні;
- *спрогнозувати* можливі шляхи розвитку України та зміни її геополітичного становища;
- *охарактеризувати* діяльність сучасних українських політиків, науковців, митців, церковних діячів, спортсменів (Віктора Януковича, Петра Порошенка, Мирослава Поповича, Любомира Гузара, Богдана Ступки, Юрія Андруховича, Руслани Лижичко, Сусани Джамаладінової (Джамали), Святослава Вакарчука, Сергія Бубки,

Спроби мирного врегулювання.

Соціально-економічний розвиток України після 2014 р.

Євроінтеграційний поступ України: економічні та політичні аспекти. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Режим безвізового в'їзду в країни ЄС для громадян України.

Особливості культурного розвитку України останнього десятиліття. Релігійне життя. Зміни в системі національної освіти. Основні тенденції розвитку науки. Розвиток спорту та здобутки українських спортсменів. Література та мистецтво. Міжнародні пісенні конкурси Євробачення в Україні. Українці у світі.

Віталія Кличка, Володимира Кличка, Андрія Шевченка та ін.).	
Орієнтовні теми для практичних занять: – Екологічні проблеми України. Подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. – Зовнішні та внутрішні загрози суверенітету України в умовах гібридної війни. Орієнтовні теми для навчальних проектів: – “У 1918-му Україна здобула незалежність, у 1991-му – відновила, сьогодні – захищає” (завершення проекту з укладання інтерактивної стрічки часу, яка відображає неперервність і спадкоємність державотворчих процесів у XX–XXI ст., презентація проекту). – Усна історія Майданів: від Революції на граніті до Революції Гідності (електронна Книга пам’яті). Орієнтовні теми для написання есе: – Відверта розмова з воїнами АТО / однолітками – внутрішньо переміщеними особами.	
Міжпредметні зв’язки: 10 клас. Захист Вітчизни. Розділ: Збройні сили України на сучасному етапі. Тема: Військова присяга та військова символіка України. (Учень/учениця розуміє проблеми реформування та розвитку Збройних Сил України, оборонну політику держави та інші заходи у цій сфері); — 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Україна. Європа. Світ. Тема: Інтеграція й глобалізація. Міграційні процеси і Україна. Україна – член європейського та світового співтовариства. (Учень/учениця знає та розуміє причини та наслідки міграційних процесів в Україні та світі; усвідомлює взаємозалежність життя місцевої громади; України, Європи та світу; аналізує основні положення Угоди про асоціацію Україна – ЄС; дискутує щодо перспектив збереження та розширення ЄС, НАТО; пишається потенціалом України в Європі та світі); — 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво європейського культурного регіону. Україна. (Учень/учениця знає та розуміє внесок українського мистецтва у скарбницю світової культурної спадщини; називає найхарактерніші здобутки – “візитівки” українського мистецтва у світі; видатних представників українського мистецтва (зокрема, української діаспори); наводить приклади визначних творів різних видів мистецтва, художніх явищ, створених у різні часи в українському мистецтві; усвідомлює необхідність збереження національної мистецької спадщини); — 10 клас. Географія. Тема: Країни Європи. (Учень/учениця аналізує особливості та проблеми країн ЄС, позитивні наслідки та ризики вступу України до ЄС; оцінює роль ЄС у світі); — 10 клас. Географія. Тема: Глобальні проблеми людства. (Учень/учениця характеризує поняття “глобальні проблеми людства”; аналізує сутність, причини виникнення, особливості кожної з глобальних проблем, можливі шляхи їх розв’язування); — 11 клас. Українська література. Тема: Сучасна українська література. Історико-культурна картина літератури кінця XX – початку XXI століття. (Учень/учениця розуміє постмодернізм як один із основних напрямів сучасного мистецтва); — 11 клас. Географія. Розділ: Глобальні проблеми людства. Тема: Глобальні проблеми соціального характеру (Учень/учениця пояснює причинно-наслідкові зв’язки виникнення демографічних проблем, складає демографічні прогнози, називає хвороби цивілізації); — 11 клас. Економіка. Розділ: Національна економіка і роль уряду у її функціонуванні. Тема: Роль уряду у регулюванні національної економіки. (Учень/учениця розуміє об’єктивні причини урядового регулювання ринкової економіки, характеризує зв’язок ефективності та справедливості, пояснює невдачі (обмеження) ринку і уряду та роль уряду як власника, виробника і споживача з використанням схеми загального економічного кругообігу); — 11 клас. Англійська мова. Тема: Моє місце в світі. (Учень/учениця знає про зразки здорового способу життя в Україні та англійських країнах, вміє презентувати Україну в міжнародному контексті); — 11 клас. Німецька мова. Тема: Україна у світі. (Учень/учениця оцінює внесок молоді у сучасне мистецтво України та німецькомовних країн; вміє презентувати Україну в міжнародному контексті); — 11 клас. Французька мова. Тема: Україна у світі. (Учень/учениця розуміє особливості суспільства і культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування); — 11 клас. Іспанська мова. Тема: Україна у світі. (Учень/учениця розуміє особливості суспільства і культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування).	

Узагальнення
Тематичний контроль

Всесвітня історія (1945–2017 рр.)

11 клас

Структура курсу:

Розділ 1. Облаштування повоєнного світу

Розділ 2. Держави Північної Америки та Західної Європи: формування постіндустріального суспільства

Розділ 3. Держави Центрально-Східної Європи: трансформаційні процеси

Розділ 4. Держави Азії, Африки та Латинської Америки: вибір шляхів розвитку

Розділ 5. Міжнародні відносини

Розділ 6. Повсякденне життя і культура

Узагальнення до курсу

Розділ 1. ОБЛАШТУВАННЯ ПОВОЄННОГО СВІТУ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: конфронтація, біполярний (двополюсний) світ, Холодна війна, соціалістичний табір, доктрина; – <i>час</i> створення ООН, МОП, МАГАТЕ, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Світового банку, ВООЗ; поділу Німеччини; утворення Північноатлантичного союзу (НАТО) і Варшавського блоку (ОВД); – <i>характерні риси</i> Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин; – <i>мету, принципи та механізми</i> діяльності ООН, спеціалізованих організацій під егідою ООН; – <i>вплив</i> “плану Маршалла” на відбудову повоєнної Європи і формування “двополюсного світу”; – <i>значення</i> “Загальної декларації прав людини” (1948 р.) і міжнародних пактів про права людини (1966 р.) як основи сучасного міжнародного права. Уміти: – <i>встановити</i> послідовність подій повоєнних часів, пов’язаних з утворенням “двополюсного світу”; – <i>використовувати карту</i> як джерело інформації про територіальні зміни в Європі за підсумками війни; – <i>встановити</i> причини і спрогнозувати можливі наслідки розв’язування Холодної війни.	Риси Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Організація Об’єднаних Націй (ООН). Спеціалізовані організації під егідою ООН. “Загальна декларація прав людини” (1948 р.) і міжнародні пакти про права людини (1966 р.). Радянська окупація Східної Європи. Початок Холодної війни. Меморандум Дж. Кеннана і промова В. Черчіля в Фултоні. Доктрина Г. Трумена і “План Маршалла”. Поділ Німеччини. НАТО та Організація Варшавського договору (ОВД): закріплення біполярності світу.
Орієнтовна тема для навчального проекту: – Реалізація завдань ООН її спеціалізованими організаціями: приклади діяльності.	

Міжпредметні зв'язки: 11 клас. Економіка. Розділ: Національна економіка і роль уряду у її функціонуванні. Тема: Роль уряду у регулюванні національної економіки. (Учень/учениця розуміє об'єктивні причини урядового регулювання ринкової економіки, характеризує зв'язок ефективності та справедливості, пояснює невдачі (обмеження) ринку і уряду та роль уряду як власника, виробника і споживача з використанням схеми загального економічного кругообігу).

Розділ 2. ДЕРЖАВИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ ТА ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ: ФОРМУВАННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: маккартизм, неоконсерватизм, рейганоміка, тетчеризм, неолібералізм, економічне диво, соціальне ринкове господарство, брексіт; – <i>час</i> рейганоміки та тетчеризму, падіння авторитарних режимів у Греції, Португалії та Іспанії, виступів афроамериканців за громадянські права у США; “червоного травня” у Франції; укладення Римських угод та Маастрихтського договору; – основні <i>тенденції</i> розвитку політичних систем країн Заходу у другій половині XX – на початку XXI ст.; – <i>причини</i> утвердження США як провідної держави “вільного світу”; – <i>значення</i> об'єднання Німеччини й утворення Європейського Союзу; – <i>внесок</i> української діаспори в науково-технічну революцію. Уміти: – <i>встановити послідовність і синхронність</i> подій, пов'язаних з утвердженням у Західній Європі ліберальної демократії та соціальної ринкової економіки; – <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про процеси економічної інтеграції Західної Європи; – <i>охарактеризувати</i> шведську соціальну модель, процеси зміцнення демократії та формування соціального ринкового господарства на Заході в другій половині XX – на початку XXI ст.; - етнонаціональні проблеми Заходу та <i>оцінити</i> шанси на їх розв'язання у найближчому майбутньому; – <i>визначити причини та наслідки</i> тривалого економічного зростання в ФРН та Італії; руху афроамериканців за громадянські права, боротьби за права конфесійних, мовних і сексуальних меншин у країнах Заходу; – <i>визначити</i> причини та ознаки кризових явищ в ЄС, <i>розробити стратегію</i> їх подолання; – <i>визначити</i> роль США та ЄС в сучасних міжнародних відносинах; – <i>висловити обгрунтоване судження</i> про політичну	Концепція постіндустріального (інформаційного) суспільства. Зміцнення демократії на Заході після Другої світової війни: розширення прав людини. Падіння авторитарних режимів у Південно-Західній Європі в 1970-х рр. Утвердження принципів громадянського суспільства. Тенденції повоєнного розвитку партійних систем. Рух афроамериканців США за громадянські права. Мартин Лютер Кінг. Молодіжні виступи кінця 1960-х рр. Рух хіппі. Прояви етнонаціоналізму (проблеми Квебеку, Ольстеру, баскське питання). Боротьба за права конфесійних, мовних і сексуальних меншин. Транснаціональні корпорації. НТР і зростання ролі професійних фахівців і техніків. Перехід від виробництва товарів до виробництва послуг. Політика зменшення соціальної нерівності. “Німецьке економічне диво”. Рейганоміка. Тетчеризм. Соціальне ринкове господарство. Шведська соціальна модель. Об'єднання Німеччини. Від Європейського економічного співтовариства (СЕС) до Європейського союзу (ЄС). Проблема брексіту. Роль США та ЄС у сучасних міжнародних відносинах.

діяльність Конрада Аденауера, Сильвіо Берлусконі, Тоні Блера, Шарля де Голя, Джона Кеннеді, Ангели Меркель, Франсуа Міттерана, Барака Обами, Рональда Рейгана, Маргарет Тетчер, Дональда Трампа, П'єра Трюдо.	
Орієнтовні теми для практичних занять: – Процеси демократизації в країнах Західної Європи і Америки у другій половині XX – початку XXI ст.: причини, специфіка і наслідки. – Молодіжна контркультура: вплив на формування постіндустріального світу. Орієнтовна тема для навчального проекту: – Українська діаспора в державах Північної Америки та Західної Європи. Орієнтовна тема для написання есе: – Яким має бути сучасний політичний лідер?	
Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Людина в соціокультурному просторі. Тема: Стереотипи та упередження. Дискримінація. (Учень/учениця може назвати основи і принципи діалогу між соціальними групами: принцип соціальної рівності та справедливості, принцип згуртованості, принцип соціального партнерства; Наводить приклади дискримінації та ксенофобії; вміє протистояти проявам расизму; формує звичку проявляти емпатію); — 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Людина в соціокультурному просторі. Тема: Я і ми. Соціокультурна багатоманітність. (Учень/учениця тлумачить полікультурність як основу добросусідства культур; усвідомлює факт існування різноманіття культур; може назвати основні принципи діалогу між соціальними групами в полікультурному суспільстві: принцип соціальної рівності та справедливості, принцип згуртованості, принцип соціального партнерства); — 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво американського культурного регіону (північно-американський, латино-американський). (Учень/учениця називає визначні мистецькі явища, що характеризують американський культурний регіон; бере участь у дискусіях щодо ролі мистецтва американського культурного регіону у світовій мистецькій спадщині).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 3. ДЕРЖАВИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i> : Празька весна, оксамитова революція, перебудова, гласність, самоврядний соціалізм, соціалізм з людським обличчям, Солідарність, шокова терапія; – <i>час</i> Угорської революції, “Празької весни”, утворення РЕВ; перебудови в СРСР, “оксамитових революцій”, розпаду СРСР, Югославії та Чехословаччини; – <i>вплив</i> на розвиток регіону Центрально-Східної Європи політичних процесів в СРСР та Холодної війни; – <i>особливості</i> втілення сталінської моделі соціалізму в країнах Центрально-Східної Європи; Уміти: – <i>визначити</i> роль СРСР у формуванні соціально-економічної і політичної ситуації у країнах Центрально-Східної Європи у період	Результати Другої світової війни для народів Центрально-Східної Європи. Сталінська модель соціалізму та її втілення в Польщі, Угорщині, Болгарії, Румунії, Чехословаччині. Особливості розвитку Югославії. Доля українців у країнах Центрально-Східної Європи. Операція “Вісла”. Спроба економічної інтеграції соціалістичного табору. Рада економічної взаємодопомоги (РЕВ). Криза комуністичних режимів країн Центрально-Східної Європи. Антикомуністичні виступи: Угорська революція 1956 р. і “Празька весна” 1968 р. Спроби модернізації суспільно-політичного устрою та радянська інтервенція в Чехословаччину.

сталінської диктатури та постсталінські часи; роль етнічних проблем у дестабілізації ситуації в колишній Югославії; – <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про процес трансформації держав соціалістичного табору наприкінці 80-х років XX ст.; – <i>встановити</i> причини революції в Угорщині, Празької весни, розпаду СРСР і падіння комуністичних режимів у Східній Європі. – <i>порівняти</i> трансформаційні процеси в країнах Центрально-Східної Європи; – <i>визначити</i> роль країн Центрально-Східної Європи в сучасних міжнародних відносинах; – <i>висловити аргументовані судження</i> щодо діяльності Олександра Дубченка, Йосифа Броз Тито, Лека Валенсі, Вацлава Гавела.	Завершення епохи Сталіна. “Хрущовська відлига”. Наростання системних кризових явищ у країнах регіону в 70–80-х рр. XX ст. Перебудова в СРСР. “Оксамитові революції” в країнах Східної Європи. Розпад Радянського Союзу, Югославії та Чехословаччини. Політичні, економічні, соціальні та національні трансформації. Країни Центрально-Східної Європи на початку XXI ст., їх роль у сучасних міжнародних відносинах. Політична, економічна та ідеологічна експансія Росії в регіоні.
Орієнтовні теми для навчальних проектів: – “Празька весна” 1968 року. – Роль лідерів у трансформаційних процесах у країнах Східної Європи на зламі 1980–1990-х рр. (на прикладі Вацлава Гавелла, Лека Валенсі, інших).	
Міжпредметні зв’язки: 10 клас. Громадянська освіта. Розділ: Людина в соціокультурному просторі. Тема: Конфлікти. (Учень/учениця знає та критично оцінює причини зародження конфліктів, аналізує шляхи подолання конфліктних ситуацій; формує навички ефективної комунікації та ненасильницького розв’язання соціальних конфліктів).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 4. ДЕРЖАВИ АЗІЇ, АФРИКИ ТА ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ: ВИБІР ШЛЯХІВ РОЗВИТКУ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять:</i> Рух неприєднання, Рік Африки, апартеїд, Арабська весна, ісламська революція, ісламський фундаменталізм, деколонізація; – <i>час</i> японського економічного дива, реалізації курсу “трьох червоних знамен” і культурної революції Мао Цзедуна, здобуття незалежності народами Індії, утворення Ізраїлю та Пакистану, ісламської революції в Ірані, початку “Арабської весни”, формування ІДІЛ, деколонізації Африки, ліквідації апартеїду, революції на Кубі; – <i>причини й особливості</i> “культурної революції” в Китаї, конфесійного протистояння в Південній Азії; Ісламської революції в Ірані, революції на Кубі; деколонізаційних процесів у світі; “японського економічного дива”, “чотирьох модернізацій” Ден Сяопіна, близькосхідної проблеми, “Арабської весни”, конфлікту в Сирії; – <i>вплив</i> конфлікту в Сирії та терористичної діяльності ІДІЛ на розвиток регіону і світу. Уміти:	Японія. Повоєнне реформування держави. Хірохіто. Джерела та наслідки економічного піднесення. Внутрішньо- та зовнішньополітичні пріоритети. Китай. Проголошення КНР. Культ особи Мао Цзедуна. Великий стрибок, комуні, культурна революція. Трансформаційні процеси в Китаї на зламі XX–XXI ст. Ден Сяопін. Утворення Індійської республіки та Пакистану. Конфесійне протистояння в регіоні. ІНК. Індіра Ганді. Індія на зламі XX–XXI ст. Утворення Ізраїлю. Близькосхідна проблема та шляхи її врегулювання. Ісламська революція в Ірані. “Арабська весна”. Конфлікт у Сирії. Терористична діяльність. Ісламська держава Іраку і Леванту. Деколонізація Африки. Крах апартеїду. Країни регіону на зламі

– встановити послідовність і синхронність подій, що відбулися в країнах Азії, Африки та Латинської Америки; – використовувати карту як джерело інформації про процес деколонізації Азії та Африки, геофактори, що сприяли формуванню тут військово-політичних союзів й економічних регіонів; – визначити можливі способи врегулювання близькосхідної проблеми; подолання наслідків апартеїду; особливості соціально-економічного та політичного розвитку країн Латинської Америки; – порівняти “японське економічне диво” з аналогічними явищами в Німеччині та Італії; основні тенденції розвитку країн Азії, Африки та Латинської Америки; – висловити аргументовані судження щодо діяльності Індіри Ганді, Фіделя Кастро, Нельсона Манделі, Джавахарлала Неру, Ден Сяопіна, Хірохіто, Мао Цзедуна.	XX–XXI ст. Латинська Америка: особливості соціально-економічного та політичного розвитку країн регіону. Революція на Кубі. Фідель Кастро. Проблеми політичного та економічного життя латиноамериканських держав на зламі XX–XXI ст.
Орієнтовна тема для практичного заняття: – Моделі інноваційного розвитку нових азійських незалежних держав. Орієнтовна тема для написання есе: – Сучасні країни Азії: діалог західної та східної цивілізацій.	
Міжпредметні зв’язки: 10 клас. Географія. Розділ: Регіони та країни світу. Тема: Країни Азії. (Учень/учениця порівнює особливості господарства різних за рівнем економічного розвитку країн Азії; оцінює роль країн Азії в світі); — 10 клас. Географія. Розділ: Регіони та країни світу. Тема: Країни Латинської Америки. (Учень/учениця називає історико-політичні процеси, що відбуваються в регіоні; аналізує: специфіку складу населення та системи розселення); — 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво далекосхідного культурного регіону. (Учень/учениця називає види мистецтва/художні явища – “візитівки” далекосхідного культурного регіону; бере участь у дискусіях щодо впливу мистецтва далекосхідного культурного регіону на розвиток сучасного мистецтва, аргументовано відстоює свою позицію); — 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво арабо-мусульманського культурного регіону. (Учень/учениця орієнтується у характерних ознаках мистецтва арабо-мусульманського культурного регіону; наводить приклади взаємовпливів різних культур у сучасному мистецтві; виявляє здатність дискутувати про вплив мистецтва арабо-мусульманського культурного регіону на розвиток сучасного мистецтва, аргументувати свою позицію); — 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво індійського культурного регіону. (Учень/учениця називає види мистецтва, що яскраво репрезентують індійський культурний регіон; усвідомлює взаємовпливи різних культур у сучасному мистецтві).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 5. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: Берлінська криза, Карибська криза, розрядка, нове політичне мислення, багатополарний світ, міжнародний тероризм; – <i>час</i> Холодної війни, Берлінської і Карибської кризи, війн у Кореї, В’єтнамі, Афганістані,	Динаміка Холодної війни. Протистояння НАТО і ОВД. Прояви міжнародної напруженості (Берлінська криза, війна в Кореї, Карибська криза, війни у В’єтнамі й Афганістані). Період “розрядки” в міжнародній

проведення Гельсінської конференції; – <i>причини, ознаки, динаміку та наслідки</i> Холодної війни, міжнародного тероризму; політики розрядки, Гельсінської конференції. Уміти: – <i>використовувати</i> карту як джерело інформації про події Холодної війни: Берлінську кризу, Карибську кризу, війну у Кореї та В'єтнамі, в Афганістані, сучасну геополітичну ситуацію у світі; – <i>пояснити</i> вплив Гельсінської конференції на міжнародні відносини на зламі XX–XXI ст.; – <i>охарактеризувати</i> Берлінську кризу, війну в Кореї, Карибську кризу, війни у В'єтнамі та Афганістані як прояви загострення міжнародних відносин в умовах Холодної війни; – <i>пояснити</i> процеси переходу від біполярності до багатопольного світу; вплив “нового політичного мислення” та розпаду СРСР на міжнародні відносини кінця XX ст.	політиці. Гельсінська конференція 1975 р. Рецидиви Холодної війни на зламі XX–XXI ст. Від біполярного до багатопольного світу. Проблема міжнародного тероризму. Агресія Росії проти України в 2014 р. Російсько-українська війна.
Орієнтовні теми для практичних занять: – Міжнародні відносини другої половини XX – початку XXI ст.: точки перетину інтересів. – Демонтаж результатів періоду “розрядки”: причини і наслідки.	
Міжпредметні зв'язки: 11 клас. Зарубіжна література. Розділ: Із літератури кінця XX – початку XXI століття. Тема: Постмодернізм – одне з найяскравіших літературних явищ другої половини XX ст. Соціоісторичні, культурно-філософські та естетичні чинники розвитку постмодернізму в художній літературі. (Учень/учениця розповідає про соціоісторичні, культурно-філософські та естетичні чинники розвитку постмодернізму в художній літературі, наводить приклади втілення елементів постмодерністського мистецтва в масовій культурі. висловлює власне судження про особливості літератури постмодернізму); — 11 клас. Англійська мова. Тема: Моє місце в світі. (Учень/учениця знає про зразки здорового способу життя в Україні та англійських країнах, вміє презентувати Україну в міжнародному контексті).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

Розділ 6. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ І КУЛЬТУРА

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – <i>зміст понять</i>: науково-технічна революція (НТР), високі технології, неореалізм, функціоналізм, постмодернізм, соціальний реалізм, абстракціонізм, поп-арт; – <i>динаміку, напрямки і здобутки</i> НТР; – <i>діяльність видатних представників</i> науки, літератури, мистецтва і спорту другої половини XX – початку XXI ст.; – <i>базові художні принципи</i> провідних мистецьких течій сучасності. Уміти: – <i>охарактеризувати</i> зміни у змісті та характері праці, соціальній структурі суспільства;	Науково-технічно революція: наукові відкриття, нові галузі наук, високі технології, інтеграція науки і виробництва. Зміни у змісті та характері праці, соціальній структурі суспільства, якості життя людей країн світу. Розвиток систем соціального забезпечення. Становлення постіндустріального (інформаційного) суспільства. Культура “віртуальної реальності”. Освітні системи. Університети як автономні осередки науки й освіти. Розвиток літератури, образотворчого

– визначити вплив основних досягнень НТР на життя суспільства; сучасні тенденції в освіті, літературі, образотворчому мистецтві, архітектурі, музиці, театральному мистецтві, кінематографії й спорті; – порівняти зміст і характер праці, а також соціальну структуру модерного (індустріального) та постмодерного (інформаційного) суспільства; – визначити і пояснити різницю в умовах розвитку культури на теренах ЄС та в інших регіонах світу (на вибір); – визначити соціальні наслідки НТР.	мистецтва, архітектури, музики, театру, кіно й спорту: домінуючі тенденції.
Орієнтовні теми практичних занять: – Модерне (індустріальне) та постмодерне (інформаційне) суспільства: тяглість та зміни. Орієнтовні теми навчальних проєктів: – Людина другої половини XX і початку XXI ст.: творець, митець, захисник. – Винаходи XX століття, які скоротили відстані та змінили світ. – Галерея сучасного мистецтва / Олімпійські ігри в сучасному світі (на вибір учителя/вчительки або учня/учениці). – Визначні пам'ятки сучасної архітектури (створення інтерактивної карти).	
Міжпредметні зв'язки: 11 клас. Зарубіжна література. Розділ: Із літератури кінця XX – початку XXI століття. Тема: Постмодернізм – одне з найяскравіших літературних явищ другої половини XX ст. Соціоісторичні, культурно-філософські та естетичні чинники розвитку постмодернізму в художній літературі. (Учень/учениця розповідає про соціоісторичні, культурно-філософські та естетичні чинники розвитку постмодернізму в художній літературі, наводить приклади втілення елементів постмодерністського мистецтва в масовій культурі. висловлює власне судження про особливості літератури постмодернізму).	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

УЗАГАЛЬНЕННЯ ДО КУРСУ

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні/учениці зможуть:	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знати: – основні етапи світового суспільного розвитку в XX і на початку XXI ст.; – взаємозалежність подій, явищ і процесів у сучасному світі; Уміти: – визначити основні тенденції розвитку світу в другій половині XX і на початку XXI ст.; роль незалежної України у світових політичних, економічних і культурних процесах; – охарактеризувати зміни в колективній свідомості населення України в умовах незалежності.	Основні тенденції розвитку світу в другій половині XX – на початку XXI ст. Національні та глобальні виклики. Виміри цінностей людського буття в сучасному світі. Україна у світовому співтоваристві.

Укладачі програми (відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 24.02.2017 № 310 “Про розроблення навчальних програм для старшої школи”):

Мудрий Мар'ян Михайлович, доцент кафедри новітньої історії України ім. М. Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат історичних наук (голова Робочої

групи); **Байкеніч Ганна Василівна**, завідувачка сектору методичної роботи Українського інституту національної пам'яті, кандидат педагогічних наук; **Баханов Костянтин Олексійович**, професор кафедри педагогіки вищої школи, управління навчальним закладом та методики викладання суспільствознавчих дисциплін Бердянського державного педагогічного університету, доктор педагогічних наук; **Бурлака Олена Вікторівна**, учителька історії Городищенського економічного ліцею Черкаської області; **Гирич Ігор Борисович**, завідувач відділом Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАНУ, доктор історичних наук; **Євтушенко Раїса Іванівна**, головний спеціаліст департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України; **Кендзьор Петро Іванович**, доцент кафедри суспільних дисциплін Львівського інституту післядипломної педагогічної освіти, доктор педагогічних наук; **Ксьондзик Тетяна Миколаївна**, учителька історії ЗОШ I–III ступенів № 5 м. Житомира; **Майданик Олена Геннадіївна**, учителька історії та правознавства Чернівецького ліцею № 1 математичного та економічного профілів Чернівецької міської ради; **Митрофаненко Юрій Станіславович**, старший викладач Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат історичних наук; **Осмоловський Сергій Олександрович**, завідувач, професор кафедри всесвітньої історії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат економічних наук; **Пастушенко Роман Ярославович**, завідувач кабінету розвитку освіти Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; **Руккас Андрій Олегович**, доцент історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат історичних наук; **Скальський Віталій Валерійович**, науковий співробітник Інституту історії України НАНУ, кандидат історичних наук; **Хлипавка Леся Миколаївна**, учителька історії та правознавства Черкаського навчально-виховного об'єднання “Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I–III ступенів № 36” імені Героїв-прикордонників; **Черевко Оксана Степанівна**, доцент кафедри всесвітньої історії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат історичних наук; **Щупак Ігор Якович**, директор Українського інституту вивчення Голокосту “Ткума”, музею “Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні”, кандидат історичних наук.